

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta provozně ekonomická
Obor (specializace): Veřejná správa a regionální rozvoj
Forma studia: distanční
Školní rok : 2008/2009

Název diplomové práce:

**Problematika adaptability příslušníků Vojenské policie
vysílaných do zahraničních misí**

Autor diplomové práce: Bc. Tomáš Vokálek
Vedoucí diplomové práce: doc. PhDr. Vladimír Kebza, CSs.
Praha 2009 ©

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Tomáš Vokálek

obor Veřejná správa a regionální rozvoj - k.s. Litoměřice

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze
čl. 17 odst. 2 určuje tuto diplomovou práci.

Název tématu: **Problematika adaptability příslušníků vojenské
policie vysílaných do zahraničních misí**

Struktura diplomové práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Literární rešerše
4. Empirické šetření: popis souboru respondentů, metodiky a výsledků.
5. Diskuse
6. Závěr
7. Seznam literatury
8. Přílohy

Rozsah původní zprávy: 50 - 60 stran

Seznam odborné literatury:

- Bauman, Z. : Sociologie. Praha, Orbis 1965.
Helus, Z. : Psychologické problémy socializace osobnosti, Praha, SPN 1973.
Kon, I.S : Sociologie osobnosti. Praha, Pyramida-Orbis 1971.
Koukolík, F., Drtilová, J. : Vzpouora deprivantů. Praha, Makropulos 1998.
Kováliková, V. : Sociální psychologie, SPN Praha 1980

Vedoucí diplomové práce: **doc. PhDr. Vladimír Kebza, CSc.**

Termín odevzdání diplomové práce: duben 2009

L.S.

.....
Vedoucí katedry

.....
Děkan

V Praze dne: 9.1.2008

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že diplomovou práci na téma „Problematika adaptability příslušníků vojenské policie vysílaných do zahraničních misí“ jsem vypracoval samostatně s použitím zdrojů uvedených v seznamu literatury, vlastních získaných poznatků a po odborných konzultacích s vedoucím diplomové práce.

V Litoměřicích dne 8. dubna 2009

Bc. Tomáš Vokálek

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucímu mé diplomové práce doc. PhDr. Vladimíru Kebzovi, CSs., za odborné vedení, pomoc a podnětné připomínky, které mi při zpracování práce poskytl. Mé díky patří také všem, kteří mi tuto práci umožnili vypracovat.

**Problematika adaptability příslušníků Vojenské policie
vysílaných do zahraničních misí**

The problem of adaptability of military policemen in missions abroad

Souhrn

Cílem této práce je nahlédnout do problematiky krize partnerských vztahů příslušníků Vojenské policie po dlouhodobém odloučení, způsobeném vysláním do zahraniční mise. Poznat a snažit se předejít psychické zátěži spojené s partnerkou krizí je důležité i z hlediska úspěchu dalších případných misí Vojenského policisty ale i z hlediska rodiny a rodinného zázemí. Získanými statistickými údaji byla zjištěna 32% rozvodovost příslušníků VP. Z tohoto počtu došlo v 82% rozvodů právě po absolvování mise.

Kvalitativní šetření prokázalo možnost rizika nepřipravenosti příslušníků Armády ČR vysílaných do zahraničních misí na odloučení od partnerů a rodiny, především pak na potřebu opětovné vzájemné adaptability po návratu do vlasti.

Za velmi důležitou součást přípravy a výcviku proto považuji psychologickou přípravu zaměřenou na rodinné či partnerské vztahy, a to nejen příslušníků, ale i jejich partnerů. U příslušníků Vojenské policie bych pohovory s psychology zařadil i na období po návratu z mise.

Klíčová slova

adaptace, fenomenologické zkoumání, frustrace, neformální rozhovor, stres, stresor, zahraniční mise.

Summary

The goal aim of this thesis is to examine the problem of relationship crisis within a family of the army police members after a long separation due to abroad mission. It is also about recognising and trying to prevent emotional burden connected with partner which is also important for the success of the army officer and his family as well. 32 percent divorce rate has been found out through the achieved statistic data in the army policemen families. Out of this number, 82 percent of divorces happened right after the missions end.

Qualitative investigation proved the possibility of unreadiness of Czech army members (sent to abroad missions) to be separate from partners and family, it especially showed the necessity of adaptability between the partners after the officer's return to home.

Therefore I regard psychological preparation aimed at family or partner relationships as a very important part of preparation and training. I would recommend to include a psychological counsel to the army policemen and their families also in the time following their mission return.

Keywords

adaptation, phenomenological investigation, frustration, non formal talk, stress, stress factor, abroad mission

OBSAH

Úvod	6
1. Zahraníční mise AČR.....	7
1. 1. Historie zahraničních misí	9
1. 2. Aktuální mise.....	15
1. 3. Vojenská policie	17
1. 4. Statistické údaje	19
2. Cíl práce a metodika.....	20
2. 1. Metodika empirického šetření	21
2. 1. 1. Fenomenologie	21
2. 1. 2. Fenomenologické zkoumání	21
2. 1. 3. Neformální rozhovor	22
2. 1. 4. Fenomenologický rozhovor	22
2. 1. 5. Fenomenologická interpretace	23
3. Literární rešerše.....	24
3. 1. Sociální adaptace.....	24
3. 2. Stres a stresory	25
3. 3. Sebevraždy	27
3. 4. Psychická odolnost.....	30
3. 5. Rysy osobnosti	33
3. 6. Mezilidské soužití – partnerské vztahy	34
3. 7. Způsoby studia psych. zátěže v mírových misích	39
3. 8. Návrat z mise	43
3. 9. Mise představují zátěž	44
3. 10. Válečné hry jako terapie	46
4. Empirické šetření.....	49
4. 1. Popis souboru respondentů.....	49
4. 2. Použitá metodika empirického šetření.....	51
4. 3. Získávání informací.....	51
4. 4. Popis zkoumaného fenoménu	52

4. 5.	Rozhovory	52
4. 5. 1.	Výňatky z rozhovorů	53
4. 6.	Analýza rozhovorů.....	66
4. 6. 1.	Společné znaky účastníků výzkumu.....	67
4. 6. 2.	Společné znaky příslušníků Vojenské policie.....	68
4. 6. 3.	Společné znaky rodinných příslušníků	69
4. 6. 4.	Shrnutí analýzy	69
5.	Navrhované změny	70
	Závěr	70
	Seznam použité literatury	74
	Seznam příloh	75

Úvod

Jsou témata, která se mohou týkat jen malého počtu lidí, ale jsou i taková, která se týkají téměř všech lidí bez ohledu na věk, pohlaví či profesi. Stres a adaptace na nové životní podmínky či situace se však dotýká téměř každého z nás.

Existují profese, které přivádí člověka do extrémních situací a jsou spojeny s řešením otázek následků živelných katastrof, průmyslových havárií a zejména jeho nasazením ve válečných konfliktech. Adaptace na nové prostředí s velkým počtem stresorů je často těžko zvládnána i kvalitně vycvičenými a proškolenými vojáky. O to složitější je pak adaptace na chybějícího člena rodiny, byť jen na určitou dobu, ze strany partnera vojáka či jeho blízkých.

Nejen že se voják musí adaptovat na nové podmínky života v zahraniční misi, ale po návratu z několikaměsíčního odloučení od rodiny se musí adaptovat zpět do „normálního“ světa. Stejné problémy se však týkají i partnerů vojáků a to jak adaptace po odjezdu tak i při návratu vojáka. Partneri, kteří zůstali doma, museli na sebe převzít mnoho úkolů, které většinou plnil voják. Patří mezi ně správa financí, údržba domácnosti, drobné opravy i péče o děti. Po návratu vojáka z mise je pak mnohdy těžké vrátit vše zpět do původních kolien a voják je pak mnohdy brán jako „narušitel“ rodinné pohody a zaběhlé rutiny.

Z tohoto důvodu bych jako podtitul své práce uvedl „Odloučení z důvodu absolvování zahraniční mise a jeho vliv na partnerské vztahy“.

Na základě uvedených poznatků snad není třeba více obhajovat výběr problematiky adaptace příslušníků Vojenské policie vysílaných do zahraničních misí jako stavebního kamene předložené diplomové práce. Jsem příslušníkem ozbrojených sil Armády České republiky, konkrétně Vojenské policie a jsem téměř v každodenním kontaktu s kolegy, kteří absolvovali zahraniční misi i opakovaně. Dobře vím, že nejen jejich příslušníci, ale i jejich rodiny, jsou vystaveni značné psychické zátěži. Poznat ji a snažit se jí předejít je důležité

z hlediska úspěchu dalších případných misí, nejen kvůli vojákům samotným ale i kvůli jejich rodinám a rodinnému zázemí.

1. Zahraniční mise AČR

Vyčlenění sil Armády České republiky pro NATO ¹

Základním posláním NATO je ochrana svobody a bezpečnosti všech jeho členů politickými i vojenskými prostředky v souladu se zásadami Charty OSN. Od samého počátku své existence pracuje Aliance pro vytvoření spravedlivého a trvalého mírového pořádku v Evropě, založeného na společných hodnotách demokracie, lidských práv a právního státu. Tento ústřední cíl Aliance znovu nabyl na významu po skončení studené války, neboť vyhlídka na jeho dosažení se poprvé v poválečných dějinách Evropy jeví reálnou.

Základním funkčním principem Aliance je zásada společného závazku ke vzájemné spolupráci mezi svrchovanými státy, založená na nedělitelnosti bezpečnosti jejích členů. Solidarita v rámci Aliance zaručuje, že žádný členský stát nebude nucen spolehnout se pouze na své vlastní úsilí při řešení základních bezpečnostních úkolů. Aniž by zbavovala členské státy jejich práva a povinnosti zhostit se svých svrchovaných závazků v oblasti obrany, umožňuje jim Aliance uskutečnění jejich hlavních bezpečnostních cílů cestou kolektivního úsilí. Krátce řečeno je Aliance sdružením svobodných států, jednotných ve svém odhodlání chránit svou bezpečnost cestou vzájemných záruk a stabilních vztahů s jinými zeměmi.

Severoatlantická smlouva z dubna 1949, která je právním a smluvním základem Aliance, vznikla na základě článku 51 Charty OSN, který potvrzuje přirozené právo nezávislého státu na individuální nebo kolektivní obranu. Jak praví preambule smlouvy, cílem spojenců je "podporovat mírové a přátelské

¹) <http://www.army.cz>

vztahy v celém severoatlantickém prostoru". V době podpisu této smlouvy však bezprostředním účelem NATO byla obrana jeho členů proti možnému ohrožení vyplývajícimu z politiky a rostoucí vojenské síly tehdejšího Sovětského svazu.

Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO) skýtá strukturu, jež umožňuje uskutečnění cílů Aliance. Je to mezivládní organizace, jejíž členské státy si ponechávají plnou svrchovanost a nezávislost. Organizace jim skýtá fórum, na němž mohou společně konzultovat jakékoli otázky podle vlastní volby a přijímat rozhodnutí o politických a vojenských záležitostech ovlivňujících jejich bezpečnost. Skýtá struktury umožňující vzájemné konzultace a spolupráci v politické, vojenské a hospodářské oblasti, jakož i ve vědě, technice a jiných nevojenských oborech.

NATO ztělesňuje transatlantické spojení, ve kterém je bezpečnost Severní Ameriky trvale svázána s bezpečností Evropy. Je praktickým vyjádřením účinného kolektivního úsilí jeho členů při sledování společných zájmů. Výsledný pocit stejné bezpečnosti všech členů Aliance, bez ohledu na jejich rozdílné podmínky nebo vojenskou sílu, přispívá k celkové stabilitě v Evropě. Vytváří příznivé podmínky pro větší spolupráci mezi členy Aliance, ale také mezi členy Aliance a ostatními státy. Právě na tomto základě jsou rozvíjeny nové struktury bezpečnostní spolupráce, jež mají sloužit zájmům Evropy, která už není rozdělena a může volně naplňovat svoje politické, hospodářské, sociální a kulturní cíle.

Prostředky, jimiž Aliance uskutečňuje svoji bezpečnostní politiku, zahrnují udržování dostatečné vojenské síly pro zabránění válce a zajištění účinné obrany, celkovou schopnost zvládat krize ohrožující bezpečnost jejích členů a aktivní prosazování dialogu s ostatními státy a kooperativního přístupu k evropské bezpečnosti včetně opatření k dosažení dalšího pokroku v oblasti omezování zbrojení a odzbrojení.

Ozbrojené síly České republiky plní úkoly, které vyplývají z členství v Severoatlantické alianci a z dalších z mezinárodních smluvních závazků ČR o společné obraně a rozvíjejí k tomu své schopnosti.

Česká republika vyčleňovala v rámci obranného plánování NATO v letech 2006-2008 následující hlavní jednotky:

Pozemní síly:

- Mechanizovaný prapor (praporeční úkolové uskupení)
- Rotu chemické ochrany
- Rotu speciálních sil
- Mobilní jednotku pasivních sledovacích systémů Věra
- Polní nemocnici

Vzdušné síly:

- 2x nadzvukový letoun JAS-39 Gripen
- 4x dopravní vrtulník Mi-17/171

Mimo NATO

V rámci podílu ČR na rozvoji Evropské bezpečnostní a obranné politiky EU (ESDP – European Security Defence Policy) jsou ozbrojené síly ČR zapojeny do přípravy vojenských kapacit EU včetně sil rychlé reakce (RRF – Rapid Response Forces), které jsou budovány jako kompatibilní a komplementární se silami NATO.

1. 1. Historie zahraničních misí²

V noci z 1. na 2. srpna 1990 překročila irácká vojska hranice státu Kuvajt a obsadila jeho celé území. Rada bezpečnosti OSN tuto agresi okamžitě odsoudila a americký prezident George Bush vyslal do oblasti Perského zálivu vojáky své armády.

²) <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3699>

Souhlas s vysláním československé protichemické jednotky do zálivu byl vysloven Federálním shromážděním Parlamentu, tehdy ještě České a Slovenské federativní republiky dne 23. září 1990. Na základě tohoto rozhodnutí vyslala armáda ve dnech 11. - 14. prosince 1990 celkem 200 vojáků-dobrovolníků do Saúdské Arábie.

Začala tak nová etapa účasti vojáků v řešení krizových situací v novodobých dějinách českého státu. Vstupem do Severoatlantické aliance převzala Česká republika také závazek spolupůsobit v zahraničních misích pod vlajkou NATO a od přijetí ČR do Evropské unie se Armáda České republiky účastní jejích zahraničních misí.

Díky zkušenostem z předcházejících let, kdy jsme se zapojili do Programu Partnerství pro mír (PfP) a vedli si úspěšně především v zemích bývalé Jugoslávie, zvládá naše republika velmi dobře nasazení českých vojáků i v jiných částech světa. Do podvědomí široké veřejnosti vstoupila naše účast v zahraničních misích v dalekém Afghánistánu i působení českého kontingentu v Iráku. Armáda České republiky se účastní i humanitárních misí mezinárodního společenství.

POUŠTNÍ ŠTÍT a POUŠTNÍ BOUŘE (Desert Shield and Desert Storm) 1990 - 1991

Současně mnoho států světa a představitelů mezinárodních organizací vyvíjelo rozsáhlou diplomatickou aktivitu k mírovému řešení situace. Všechny tyto pokusy, podporované i naší zahraniční politikou, vzhledem k neústupnému postoji tehdejšího nejvyššího představitele Iráku, diktátora Saddáma Husajna, selhaly.

Dne 23. září 1990 vyslovalo tehdejší Federální shromáždění ČSFR souhlas s účastí Česko-slovenské protichemické jednotky v řešení krize v Perském zálivu.

Velitelem byl jmenován tehdejší náčelník oddělení mírových sil Správy zahraničních vztahů Ministerstva obrany, plukovník Ing. Ján Való.

Za pouhé dva měsíce byl proveden výběr dobrovolníků a příprava techniky, včetně sladění činnosti skupin. Koncem listopadu roku 1990 hlásil velitel připravenost jednotky k vyslání v počtu 169 osob. Protichemickou jednotku přepravilo do Království Saúdské Arábie v období od 11. do 14. prosince 1990 třináct obřích letounů C-5 Galaxy.

Čs. protichemická jednotka se tak stala součástí koaličních vojsk a byla připravena plnit úkoly v souladu s rezolucemi Rady bezpečnosti OSN. Hlavním cílem vojenské operace pod názvem Pouštní štít bylo vytlačit irácká vojska z Kuvajtu.

Dne 24. prosince 1990 (Štědrý den) zaujala čs. jednotka prostor v severní části Království Saúdské Arábie v poušti poblíž města Hafr El Batin.

V průběhu operace Pouštní štít byla čs. jednotka rozdělena do čtyř částí:

- **1. část** - základní tábor včetně zdravotního střediska
- **2. část** - 1.chemický odřad - protichemická ochrana 4. saúdskoarabské brigády
- **3. část** - 2.chemický odřad - protichemická ochrana 20. saúdskoarabské brigády
- **4. část** - 3.chemický odřad - protichemická ochrana King Khalid Military City.

Irák měl nejpozději 15. ledna 1991 v souladu s rezolucí Rady bezpečnosti OSN č. 673 opustit okupovaná území Kuvajtu.

Saddám Husajn ale podmínky rezoluce nesplnil a dne 17. ledna 1991, krátce po půlnoci, začala operace Pouštní bouře.

Politické rozhodnutí o tom, že saúdskoarabská vojska vstoupí na území Kuvajtu mezi prvními, bylo klíčové pro další činnost naší jednotky. Byla to právě ona, kdo zabezpečoval jejich protichemickou ochranu včetně speciální zdravotnické péče.

V prvních dnech operace naměřili česko-slovenští chemici při postupu saúdskoarabských vojáků několikrát nízké koncentrace chemických otravných látek. Velitel jednotky žádal o dodání chemických průzkumných obrněných transportérů. Přesto, že měl plně zabezpečenou přepravu do Království Saúdské Arábie, transportéry do prostoru rozmístění nedorazily.

Dne 5. února 1991 byla jednotka doplněna o 37 osob, převážně výsadkářů. Česko-slovenská protichemická jednotka úzce spolupracovala nejen s vojáky saúdskoarabských obrněných brigád, ale také s příslušníky amerických, britských, francouzských a dalších armád.

V průběhu následné bojové operace, pod názvem Pouštní bouře, se čs. jednotka přemístila z výchozího prostoru (poblíž města Hafr-El Batin) až k hranicím Kuvajtu. Postupovala s vojsky prvního sledu a překročila hranice Kuvajtu i přes negativní stanovisko tehdejší československé generality. Velitel jednotky plukovník Ján Való vzal riziko tohoto rozhodnutí na sebe a ministr obrany Josef Dobrovský je dodatečně schválil.

Na území Kuvajtu prošla československá jednotka známou Saddámovou linií minových polí a ukončila svou válečnou pouť pouze několik kilometrů jižně od hlavního města Kuvajtu nedaleko od hořících naftových polí.

Velitel kontingentu vyčlenil několik příslušníků jednotky k ochraně našeho velvyslanectví v Kuvajt-City, k očištění jeho okolí od munice a k provedení oprav vedoucích k opětovnému připojení elektřiny a dodávek vody. Velvyslanectví tak mělo možnost obnovit svoji činnost mezi prvními zastupitelskými úřady v Kuvajtu.

V době svého nasazení ztratila protichemická jednotka jednoho muže - čet. Petra Šimonku, který byl in memoriam povýšen do hodnosti podporučíka a měla celkem čtyři raněné.

Po návratu domů se příslušníci jednotky setkali s negativní odezvou ze strany tehdejší administrativy. Ta lživě tvrdila, že čs. vojáci působili hluboko v týlu a nezúčastnili se žádné válečné operace. Následně pak bylo 80 % příslušníků jednotky propuštěno z armády. Až několik roků po zveřejnění americké studie a oficiálním prohlášení Pentagonu o dobré činnosti čs. jednotky došlo k nápravě.

Československá protichemická jednotka splnila všechny válečné úkoly v operacích Pouštní štít i Pouštní bouře. Byla oceněna medailemi a vyznamenáními za podíl na osvobození Kuvajtu.

Plukovník Ján Való obdržel královské vyznamenání „Král Abdul Asis 3. stupně“ jako významné ocenění činnosti celé jednotky.

Veškeré náklady související s pobytem čs. protichemické jednotky v Zálivu hradilo Království Saudské Arábie, které odkoupilo rovněž výstroj, výzbroj a techniku.

Československé armádě navíc zůstalo cca 1,5 milionů US\$, které použila na částečné financování misí OSN.

IFOR - mírová operace, 1995 - 1996, Bosna a Hercegovina, Chorvatsko,

Koncem roku 1995 Severoatlantická aliance získala od Rady bezpečnosti OSN souhlas k provedení vojenské operace na území Bosny a Hercegoviny.

Politické orgány NATO vypracovaly direktivu pro Vrchní velitelství spojeneckých ozbrojených sil v Evropě (SHAPE), ve které byl obsažen požadavek vytvořit vojenskou sílu k uskutečnění závěrů Daytonské mírové dohody (Dayton Peace Accord Implementation Force). V dokumentu byla obsažena politická a vojenská opatření, která měla vést k zastavení ozbrojeného

násilí, k navázání důvěry mezi dříve zneprátenými stranami a k celkové obnově Bosny a Hercegoviny.

SFOR - mírová operace, 1996 - 2004, Bosna a Hercegovina, Chorvatsko

Mise SFOR 1 (Operace Joint Forge – společný postup vpřed) navazovala na misi IFOR (Implementation Force) a byla zahájena v lednu 1997. K hlavním úkolům, které čeští vojáci v této misi plnili, patřilo: realizace závěrů Daytonské dohody, bezpečný návrat utečenců do bezpečných domovů, především ale vytváření podmínek pro naplňování civilních aspektů Daytonu. K tomu napomáhala trvalá spolupráce s mezinárodními nevládními organizacemi jako jsou UNHCR, OBSE, CHARITAS, Červený kříž a další.

WINTER RACE - humanitární operace NATO v Pákistánu

Do Pákistánu, který byl 8. října 2005 postižen ničivým zemětřesením, se 12. října 2005 vydal z České republiky armádní speciál s pomocí.

První šestičlenný traumatologický tým, který vedl **podplukovník MUDr. Igor Krivosudský**, vystřídala už 1. listopadu 2005 třicetičlenná skupina vojenských zdravotníků.

Lékaři a zdravotní sestry spolu s pětičlenným administrativně podpůrným týmem se na základě rozhodnutí ministra obrany Karla Kühnla připojilo k humanitární operaci Severoatlantické aliance. Český zdravotnický tým plnil klasickou úlohu podle odborností v nizozemské polní nemocnici ve městě Bagh. To se nachází asi 100 km východně od Islamabadu.

V týmu byli zastoupeni chirurgové, epidemiolog, specialista ORL, lékař ARO, pediatr a veterinář.

Operace Enduring Freedom (Trvalá svoboda)

Kontingent speciálních sil (KSS) AČR pro operaci Trvalá Svoboda (Enduring Freedom) působil na území Afghánistánu na základě mandátu schváleného vládou a Parlamentem ČR.

Jeho úkolem bylo provádět speciální průzkum, úderné akce a další druhy speciálních operací na jihu země s cílem eliminovat aktivity nepřítele (především skupiny Talibánu a Al-Kajdy) a tím přispět k zabezpečení vnitřní bezpečnosti Afghánistánu.

KSS působil v sestavě mnohonárodního uskupení speciálních sil a pod velením velitelství speciálních sil pro operaci Trvalá Svoboda i po rozšíření působnosti jednotek NATO a převzetí zodpovědnosti za jih krajiny jednotkami ISAF.

Nasazení Kontingentu do operace bylo v pořadí druhým bojovým nasazením v novodobé historii AČR a zároveň druhou bojovou operací příslušníků 601.skss.

ALTHEA - Operace Evropské unie Bosna a Hercegovina

Evropská unie převzala odpovědnost za mírovou mnohonárodní operaci na území Bosny a Hercegoviny (BaH) od sil NATO dne 2. prosince 2004.

Cílem operace Althea je zachovat bezpečí a mír, ale mise má také přispět k většímu pokroku Bosny a Hercegoviny na cestě evropské integrace a k potírání korupce a organizovaného zločinu.

AČR ukončila účast v operaci ALTHEA ke dni 26. června 2008

1. 2. Aktuální mise ³

Operace NATO "Joint Enterprise" Kosovo

Mnohonárodní mírová operace NATO na území Kosova byla zahájena 12. června 1999 pod názvem operace JOINT GUARDIAN. Od dubna 2005 operace nese

³) <http://www.army.cz/scripts/detail.php?pgid=69>

název JOINT ENTERPRISE. Mise mírových sil KFOR se uskutečňuje v souladu s rezolucí Rady bezpečnosti OSN č. 1244 ze dne 10. června 1999. Působení AČR v zahraničí v roce 2007 vychází z rozhodnutí vlády ČR, která dne 4. října 2006 schválila návrh na působení AČR v zahraničí svým usnesením č. 1114.

Koaliční operace Mnohonárodních sil Irák

Mezinárodní společenství je v zemi zastoupeno Koalicí mnohonárodních sil (Multinational Force, MNF) a Výcvikovou misí NATO v Iráku (NATO Training Mission- Iraq, NTM-I).

MNF působí v Iráku od března 2003, kdy byla zahájena operace Irácká svoboda (IRAQI FREEDOM). Působení AČR v zahraničí v roce 2007 vychází z rozhodnutí vlády ČR, která dne 4. října 2006 schválila návrh na působení AČR v zahraničí svým usnesením č. 1114.

Operace NATO Afghánistán

Nad rámec rozhodnutí vlády ČR, která schválila 4. října 2006, schválila také 17. ledna 2007 svým usnesením č. 51 návrh na vyslání nového kontingentu AČR na území Afghánistánu (jde o 1. kontingent AČR polní nemocnice a chemického odřadu). S tímto návrhem vyslovila Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR souhlas svým usnesením č. 232 dne 8. února 2007 a Senát Parlamentu ČR svým usnesením č. 51 dne 7. února 2007.

Odletem první části 1. kontingentu AČR českého Provinčního rekonstrukčního týmu Lógar do Kábulu byl dne 11. února 2008 zahájen přesun téměř 200 vojáků a deseti civilních pracovníků do alianční mise ISAF v Afghánistánu.

Od konce měsíce dubna působí v sestavě sil ISAF na jihu Afghánistánu

v provincii Helmand kontingent SOG AČR. Jednotka tak posílila schopnosti britské brigády v této části země. Příslušníci kontingentu plní úkoly na úseku ochrany určených osob a ochrany významných objektů ve prospěch britské strany. Plánovány jsou tři rotace s půlročním intervalem.

Návrh na působení sil a prostředků AČR v zahraničních operacích (včetně působení AČR v Uruzganu) byl schválen na základě usnesení Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR č. 552 ze dne 5. prosince 2007 a usnesení Senátu Parlamentu ČR č. 245 ze dne 5. prosince 2007. Na základě tohoto mandátu vyslala ČR do afghánské provincie Uruzgan v rámci Regionálního velitelství-jih (Regional Command-South, RC-S mise ISAF) 62 příslušníků mechanizované roty AČR z 31. brigády radiální, chemické a biologické ochrany.

Pozorovatelé

Vojáci Armády České republiky se k plnění úkolů v mírových misích vysílají na základě požadavků mezinárodních vládních organizací (OSN, OBSE, EU). Jejich úkoly vyplývají z mandátů konkrétních mírových misí.

1. 3. Vojenská policie ⁴

Prosinec 2003 - Prosinec 2006, Irák, základna Shaibah

V prosinci roku 2003 vystřídal příslušníky 7. polní nemocnice na území Iráku kontingent vojenských policistů Armády České republiky. O jeho vyslání do mise pod názvem IZ SFOR (Iraqi Stabilisation Forces) rozhodla vláda České republiky svým usnesením č. 1031 ze dne 20. října 2003. Zapojení bylo následně schváleno i oběma komorami Parlamentu České republiky.

Mise byla přejmenována na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1546 ke dni 19. července 2004 na Mnohonárodní síly pro Irák (Multi-National Force Iraq) - MNF-I.

⁴) <http://www.army.cz>

IZ SFOR a MNF - Mírová operace na Blízkém východě

Kontingent Vojenské policie, který čítal více než 80 osob, byl dislokován asi 25 km jihozápadně od města Basry na základně Shaibah v operačním sektoru a podřízenosti mnohonárodní divize Jihovýchod (MND-SE). Na okraji bývalého letiště si policisté vybudovali do 31. prosince 2003 funkční a bezpečnou základnu.

Hlavním úkolem vojenských policistů v Iráku bylo dohlížet na činnost místní policie, pomáhat při výcviku jejích příslušníků v Policejní akademii v Az-Zubayru a na policejních stanicích a podílet se na policejním zabezpečení divize.

Přípravu místních policistů v Policejní akademii v Az-Zubayru zajišťovalo v osmitýdenních kurzech vždy 10 až 13 instruktorů české vojenské policie, 20 instruktorů britské civilní i vojenské policie, 4 instruktoři dánské vojenské policie a 3 italští karabiniéři. Dosud bylo vycvičeno několik tisíc iráckých policistů.

Kromě této činnosti probíhal v Iráku pod plnou režii kontingentu Vojenské policie AČR výcvik instruktorů irácké policie, a to ve čtyřtýdenních kurzech. Uskutečňoval se na logistické základně Shaibah a zahrnoval soubor přednášek a praktických zaměstnání, v nichž nechyběla střelecká příprava a služební zákroky. Každý běh byl organizován vždy pro dvacet perspektivních policistů z přímého výkonu policejní služby.

Další výcvikovou aktivitou kontingentu českých vojenských policistů bylo zajišťování kurzu instruktorů irácké dopravní policie. Tento kurz se konal ve dvoutýdenních cyklech a kromě hlavního předmětu, kterým je dopravní služba, absolvovali jeho účastníci i střeleckou přípravu, výcvik a provádění služebních zákroků a také výuku zdravotního minima.

Výcviková mise NATO v Iráku (NTM-I), která zahájila svoji činnost v létě 2004 na základě rozhodnutí summitu NATO v Istanbulu, přispěla k vybudování funkčních a soběstačných iráckých bezpečnostních struktur podporujících

demokratickou vládu Iráku. V rámci NTM-I byli příslušníci iráckých ozbrojených sil školeni jak v Iráku, tak i mimo něj (v zemích regionu, jako jsou Jordánsko či Spojené arabské emiráty, a v aliančních školách a výcvikových zařízeních). Čeští vojenští policisté se na území Iráku střídali ve tříměsíčních intervalech.

Od března roku 2005 byl český kontingent navýšen o šest příslušníků Armády České republiky, kteří se v Bagdádu zapojili do plnění úkolů v rámci mise MNSTC-I (Multi-National Security Transition Command in Iraq) a Výcvikové mise NATO v Iráku NTM-I (NATO Training Mission in Iraq).

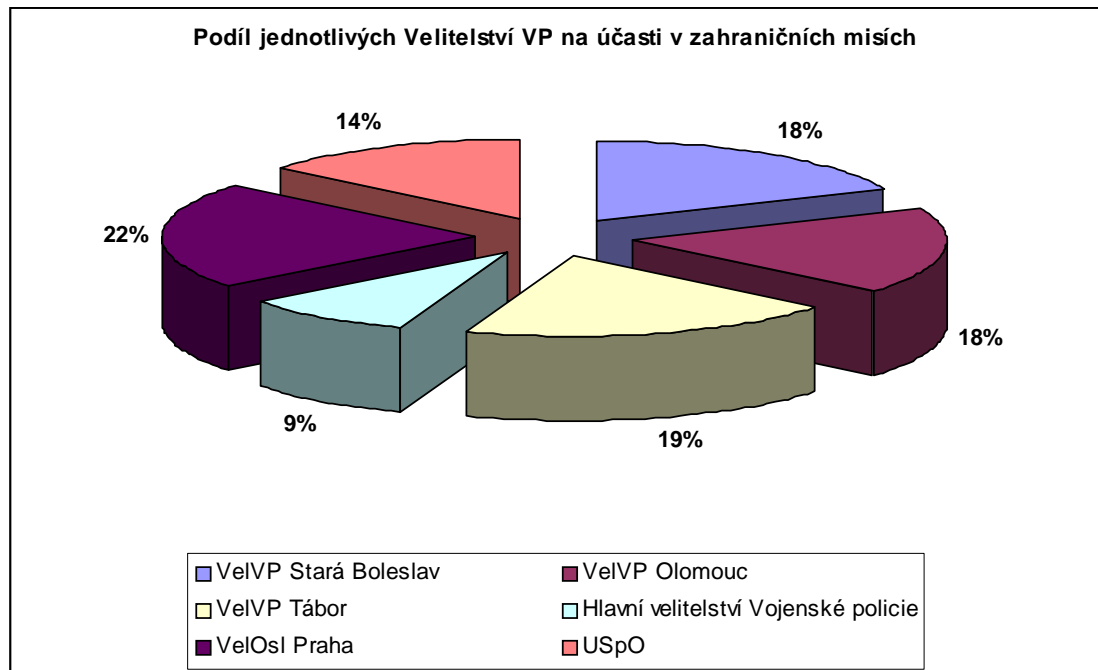
Hlavním úkolem byl výcvik vybraných skupin velitelského sboru, pomoc při výstavbě vojenské akademie, Centra výcviku, vzdělávání a doktrín (TEDC) a při budování a výstavbě bezpečnostních struktur v Iráku.

1. 4. Statistické údaje

Na zabezpečení zahraničních misí jsou vyčleňováni příslušníci všech čtyř teritoriálních Velitelství Vojenské policie, dále pak příslušníci Útvaru speciálních operací (SOG) Vojenské policie a také příslušníci Hlavního velitelství Vojenské policie. Celkem bylo v zahraničních misích nasazeno již 1413 příslušníků Vojenské policie.⁵ Vzhledem k celkovým počtům příslušníků VP byli mnozí z nich vysláni do mise opakovaně a to v některých případech až čtyřikrát či pětkrát. Ze statistik vyplývá, že zahraniční misi opakovaně absolvovalo 48% ze všech příslušníků Vojenské policie.

Aktuální počet rozvedených příslušníků Vojenské policie činí 7 %, celková rozvodovost však činí 32 %. Z uvedených 32 % příslušníků, kteří prošli rozvodovým řízením jich bylo 82 % v zahraničních misích.

⁵) příloha č. 1 – statistika celkových počtů osob v zahraničních operacích

2. Cíl práce a metodika

Jako příslušník Vojenské policie sloužím již od počátku jejího vzniku. Službu u Vojenské policie jsem začal v dubnu roku 1992 a za tu dlouhou řadu let jsem se setkal s velkým počtem kolegů, kteří se účastnili zahraničních operací. Ať to byli v úplném počátku kolegové, kteří ještě jako příslušníci protichemické jednotky, prošli nasazením v misi na území perského zálivu, či byli vysláni jako Vojeňští policisté do půlročních mírových operací v Kosovu, tak i s kolegy a v mnohých případech i přáteli kteří procházejí, s kratšími či delšími přestávkami, operacemi v Afghánistánu či Iráku. Za roky mé služby u Vojenské policie jsem se poznal a nejen s nimi, ale měl jsem možnost poznat i jejich rodiny, včetně dětí. Mohl jsem tak často, jako „nestranný pozorovatel“ nahlédnout i pod pokličku jejich partnerských vztahů a v mnohých případech jsem bohužel byl i nechtěným svědkem krizí či rozpadů partnerských vztahů. Často jsem pak z úst svých kolegů a přátel slyšel slova „kdybych nebyl tak dlouho pryč, ...“.

V mnohých případech již nešlo „jen“ o rozpad vztahu mileneckého, ale i o rozpad rodin s dětmi, se všemi důsledky, které rozvod manželství s sebou bohužel přináší.

Cílem výzkumné části mé práce je získat informace o tom, jaká může být souvislost mezi partnerskými vztahy a zátěží příslušníka Vojenské policie v průběhu a po návratu ze zahraniční mise.

2. 1. Metodika empirického šetření

Pro účely empirické části diplomové práce jsem zvolil kvalitativní metody výzkumu, konkrétně pak fenomenologický rozhovor.

Rozhovor jsem zvolil zejména z toho důvodu, že jsem se snažil prozkoumat význam prožité zkušenosti jedince a porozumět mu. Pokusil jsem se studovaný fenomén co nejvhodněji zachytit a porozumět zkušenostem účastníků samozřejmě i z toho důvodu, že tento fenomén není prozatím dostatečně prozkoumán.

2. 1. 1. Fenomenologie ⁶

Cílem fenomenologie v užším významu je objektivní poznání smyslu věci, tzn. uchopení jejích variant, přičemž jevy (fenomény) se zkoumají takové, jaké opravdu jsou, a ne takové, jak je na ně na základě dosavadních znalostí pohlíženo.

2. 1. 2. Fenomenologické zkoumání ⁷

Hlavním cílem fenomenologického zkoumání je popsat a analyzovat prožitou zkušenost se specifickým fenoménem, kterou má určitý jedinec nebo

⁶) Hendl, J.: Kvalitativní výzkum, základní metody a aplikace, Praha, Portál 2005, s. 75.

⁷) Hendl, J.: Kvalitativní výzkum, základní metody a aplikace, Praha, Portál 2005, s. 128.

skupina jedinců. Výsledkem je text, který „zní pravdivě“ pro toho, kdo měl danou zkušenost s daným fenoménem, a poskytuje vhled pro toho, kdo ji neměl.

Data se shromažďují obvykle pomocí kvalitativního rozhovoru. Creswell (1998) doporučuje provádět v rámci fenomenologické studie rozhovory s 10-15 jedinci. Rozhovory jsou nestrukturované s otevřenými otázkami a provádějí se v několika cyklech.

2. 1. 3. Neformální rozhovor⁸

Neformální rozhovor se spoléhá na spontánní generování otázek v přirozeném průběhu interakce.

Nashromážděná data se liší od rozhovoru k rozhovoru. V mnoha případech se může s jednou osobou provést několik takových rozhovorů. Pak se otázky mění a probíhající interview staví na těchto předešlých. Tazatel se snaží rozvinout předchozí témata nebo hledá nové směry.

Síla neformálního rozhovoru spočívá v tom, že zohledňuje individuální rozdíly a změny situace. Otázky mohou být individualizovány, aby se dosáhlo hloubkové komunikace a využilo se prostředí a situace a aby se posílila konkrétnost a bezprostřednost rozhovoru.

2. 1. 4. Fenomenologický rozhovor⁹

Fenomenologický rozhovor je další variantou rozhovoru zaměřeného na historii života dotazovaného. Požaduje, aby dotazovaný konstruoval a dával významy svému jednání v konkrétních sociálních situacích. Má tři části, které na sebe navazují.

- **První rozhovor.** Zaměřuje se na historii života jedince. Pomocí tohoto rozhovoru se zjišťuje biografický kontext zkušenosti jedince.

⁸) Hendl, J.: Kvalitativní výzkum, základní metody a aplikace, Praha, Portál 2005, s. 175.

⁹) Hendl, J.: Kvalitativní výzkum, základní metody a aplikace, Praha, Portál 2005, s. 180.

- **Druhý rozhovor.** Jde o podrobnosti zkušeností. Rekonstruuji se zkušenosti jedince ve vztahu k tématu. Odhalují se konkrétní detaily zkušenosti.
- **Třetí rozhovor.** Má osvětlit rozumový a citový vztah mezi životem a prací nebo rodinou.

2. 1. 5. Fenomenologická interpretace ¹⁰

Ve fenomenologicky orientovaném výzkumu se výzkumník zaměřuje na osobní zkušenost. Popisuje ji pomocí jazyka, který je této zkušenosti co nejbližší, bez zahrnutí teoretických konstruktů. Přitom si musí výzkumník uvědomit všechny své osobní apriorní představy o objektu zkoumání a vyloučit je.

Fenomenologické zkoumání usiluje o popis a zachycení základních významů lidské zkušenosti. Cílem je zodpovědět otázku : *Co znamená daná zkušenost?* V jednom z přístupů výzkumník sbírá naivní popisy jevu pomocí rozhovorů a pak používá reflektující analýzu a interpretaci, aby popsal a vyložil zkušenost jedince. Postupuje se takto :

1. Provedou se hloubkové rozhovory se zvolenými jedinci se zaměřením na určité zkušenosti a prožitky.
2. Výzkumník pak zkoumá invariantní struktury ve zkušenosti jedince (nazýváme je esence zkušenosti).
3. Výzkumník hledá společné rysy u několika jedinců. Například jaká je esence zkušeností lidí s prožitkem smrti blízkého člověka?
4. Po analýze dat se sestavuje zpráva, která obsahuje bohatý popis prožívaných zkušeností, jenž má čtenářům umožnit vcítění a prožití popisované situace. Účelem takového výzkumu je přispět k porozumění

¹⁰) Hendl, J.: Kvalitativní výzkum, základní metody a aplikace, Praha, Portál 2005, s. 267.

určitém fenoménům, aby bylo možné na ně lépe reagovat a přijmout určitá opatření.

3. Literární rešerše

3. 1. Sociální adaptace

Sociální adaptace je termín, jímž se obecně rovině míní interakční proces, probíhající mezi subjektem a prostředím, jímž se subjekt vyrovnává s novými, nebo změněnými faktory sociálního prostředí, a do tohoto prostředí se včleňuje.¹¹

Vedle významů, jimiž se liší obsah termínu sociální adaptace ve vymezení různých autorů, psychologických a sociologických směrů a škol, lze typologicky odlišit dvě různé roviny, které se navzájem často prolínají:

1. Sociální adaptace jako adaptace individua nebo sociálního útvaru na společenské prostředí, význam, který lze považovat za sociálně psychologický aspekt sociální adaptace.
2. Sociální adaptace jako jedna z hlavních činností, funkcí, požadavků atp. sociálního útvaru, tj. adaptace na změny metasystému, metaorganizace – podmínek prostředí, v němž se sociální celek nachází.

Konečná fáze adaptačního procesu může nabýt v různé intenzitě tři formy :

- a) úplné vyrovnání, včlenění do nových podmínek, zmocnění se jich.
- b) dílčí vyrovnání, parciální adaptovanost, která vede, dříve či později, k opuštění těchto podmínek
- c) Nevčlenění se, nepřijetí nových podmínek.

¹¹) Geist, B. : Sociologický slovník, Praha, ISBN 1992.

3. 2. Stres a stresory

Stresem nazýváme v běžné mluvě všechno, co na nás nějak doléhá. Většinou máme na mysli přetíženost a vše nepříjemné, co z toho plyne. Stres je jakýkoli nátlak, který nás nutí přizpůsobovat se , ať je to příjemné či nepříjemné. Připomeňme si Selyeovu definici, že stres je nespecifická reakce na fyzické a psychologické faktory, které se pro nás stávají stresory. Lidé často zaměňují stresor za stres. Dr. Selye označil vše, co na nás a náš organismus má určité požadavky a čemu se musíme přizpůsobovat, jako stresory. My rozhodujeme ve většině případů o tom, zda budeme reagovat na určitý stresor stresovou reakcí, či nikoli. Za většinu stresových reakcí jsme si tudíž sami odpovědni.¹²

Jednou z příčin stresu je frustrace. Ta nastává, když je nám nějakým způsobem bráněno dosáhnout určitých cílů, anebo když nemůžeme dělat to, co chceme. Pocity frustrace vyvolávají hněv a agresi. Tyto pocity doprovázejí nervové a hormonální reakce.

Stres lze v odborném jazyce definovat jako komplexní proces, který vzniká jako odpověď na nadměrné požadavky kladené na naše tělesné a duševní rezervy. Nesoulad mezi požadavky, které na nás doléhají, a našimi schopnostmi na tyto požadavky odpovědět je prožíván jako ohrožení rovnováhy organismu a lidské tělo na takovou situaci okamžitě reaguje.

Ne všechny požadavky, které na nás působí, jsou ovšem podněty navozující stres. Řada z nich, především ty, které nás nezahlcují ani nedeptají, tj. požadavky, na něž jsme schopni pozitivně reagovat aktivním způsobem, tj. jejich zvládnutím, má spíše charakter zátěže a působí na lidský organismus stimulačně. Pokud by na člověka nebyly kladeny žádné požadavky, nemohl by se dál rozvíjet a jeho vývoj osobnostní i druhový by stagnoval.

¹²) Rheinwaldová, E. : Dejte sbohem distresu, Praha, Scarabeus 1995.

Je proto třeba rozlišovat mezi zátěží a stresem, přičemž hlavním kritériem pro jejich rozlišení je jejich vnímání člověkem z hlediska zvladatelnosti. Ty požadavky, jejichž splnění je v našich silách a s nimiž se úspěšně popereme, jsou zcela jistě zátěží, zatímco ty, na které nestačíme a s nimiž si nevíme rady buď z hlediska příliš vysoké náročnosti, nedostatku času na jejich řešení, nebo z jiných důvodů představují pravděpodobně skutečný stres.

Nepřesné a zjednodušené chápání stresu v obecném jazyce způsobilo ještě jednu matoucí okolnost: splývají v něm podněty, které mohou stres vyvolat – stresory – s následující stresovou reakcí.

Stresor je, obecně řečeno, jakýkoli nadměrný požadavek kladený na naše tělesné a duševní rezervy. Mohou na nás tedy působit stresory fyzikální, chemické, biologické, ale též psychosociální, a to nejen izolovaně, ale též propojeně, v komplexním účinku více stresorů najednou. V každodenním životě se neustále setkáváme s řadou náročných situací, obsahujících potencionálně i více stresorů, které je třeba řešit.

Součástí složité odpovědi na stresor je kompletní reakce, kterou H. B. Selye charakterizoval jako generální adaptační syndrom. Jednou ze složek této komplexní odpovědi je i naše prožitková a citová reakce – pociťujeme ji např. jako úzkostné očekávání, napětí, strach, neklid, podrážděnost, nechůť zabývat se něčím jiným. Situace, která nás ohrozila, se nám často stále vrací a opakuje v představách. Na úrovni tělesných pocitů pozorujeme zapocení, zrychlení srdeční frekvence, zrychlení dechu, sucho v ústech, zvýšené napětí ve svalech apod. Rozhodování jedince v krizových situacích je pak často charakterizováno převahou rozhodnutí typu „vše nebo nic“.¹³

V mnoha výzkumech bylo zjištěno, že jedinci, nacházející se v ohrožující nebo zúzkostňující situaci se často obrazejí na jedince, kteří jsou jim blízcí a

¹³) Kebza, V., Šolcová, I.: Komunikace a stres, Praha, Státní zdravotní ústav 2004, 24 str.

mohli by je uklidnit, poskytnout pomoc nebo citovou podporu (např. Stroebe a Stroebe, 1997; Wills, 1991). Odborná literatura pojednávající o sociální pomoci nabízí spoustu důkazů o tom, že afiliace pomáhá redukovat stres. Lze ji vymezit jako pocit podpory ze strany druhých, zpravidla rozčleněné do čtyř oblastí: emocionální podpora (pocit, že se druzí zajímají o to, co jedinec prožívá, pocit, že jedinec je oceňovaný a milovaný); odhad situace (zpětná vazba a sociální srovnání pro účely posouzení situace); informační podpora (informace o postupu a možnostech řešení situace); praktická podpora (konkrétní pomoc v konkrétní situaci) (House, 1981). Výzkumní pracovníci zabývající se sociální pomocí se velmi intenzivně zabývali a zabývají tzv. nárazníkovou hypotézou sociálního kontaktu, tj. skutečností, že lidé, kteří mají pocit, že jim druzí pomáhají či je podporují, bývají v menší míře ovlivněni stresujícími okolnostmi a podmínkami než lidé, kteří nemají dojem, že by jim druzí pomáhali. Absence blízkého vztahu ústí nejen v osamělost, ale může mít i vážné zdravotní důsledky.

Psychosociální stres se stal neodmyslitelným průvodcem dnešního člověka, který se může stát spouštěcím mechanismem chorob, pro něž se v současné době vžil název "chronické neinfekční choroby". Stejný stres však vede k různým důsledkům u různých jedinců. Rozdíly lze do značné míry vysvětlit moderujícími faktory, např. určitými osobnostními charakteristikami. Odolnost ve smyslu "hardiness" je pokládána za charakteristiku, u které je předpokládána schopnost absorbovat dopady stresových událostí na zdravotní stav člověka.¹⁴

3. 3. Sebevraždy¹⁵

Jak jsem uvedl v předchozí kapitole, mohou nastat natolik kritické situace, které může vést k rozhodnutí typu „vše nebo nic“. Bohužel se může stát, že si

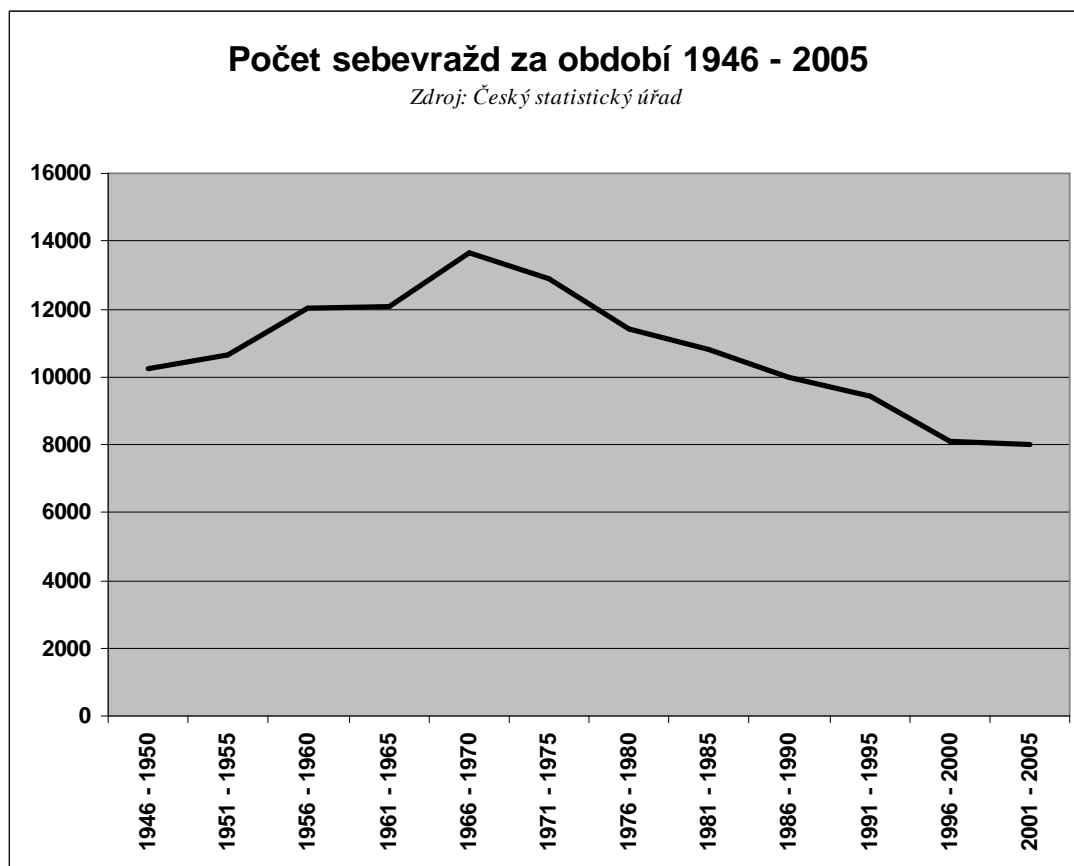
¹⁴) Kebza, V., Šolcová, I.:Rozdíly v úrovni a struktuře osobnostní odolnosti ("hardiness") u vzorku americké a české populace, Čs. Psychologie, 6-1996, str. 480-487

¹⁵) <http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/p/4012-06> (Sebevraždy v ČR - 2001 až 2005)

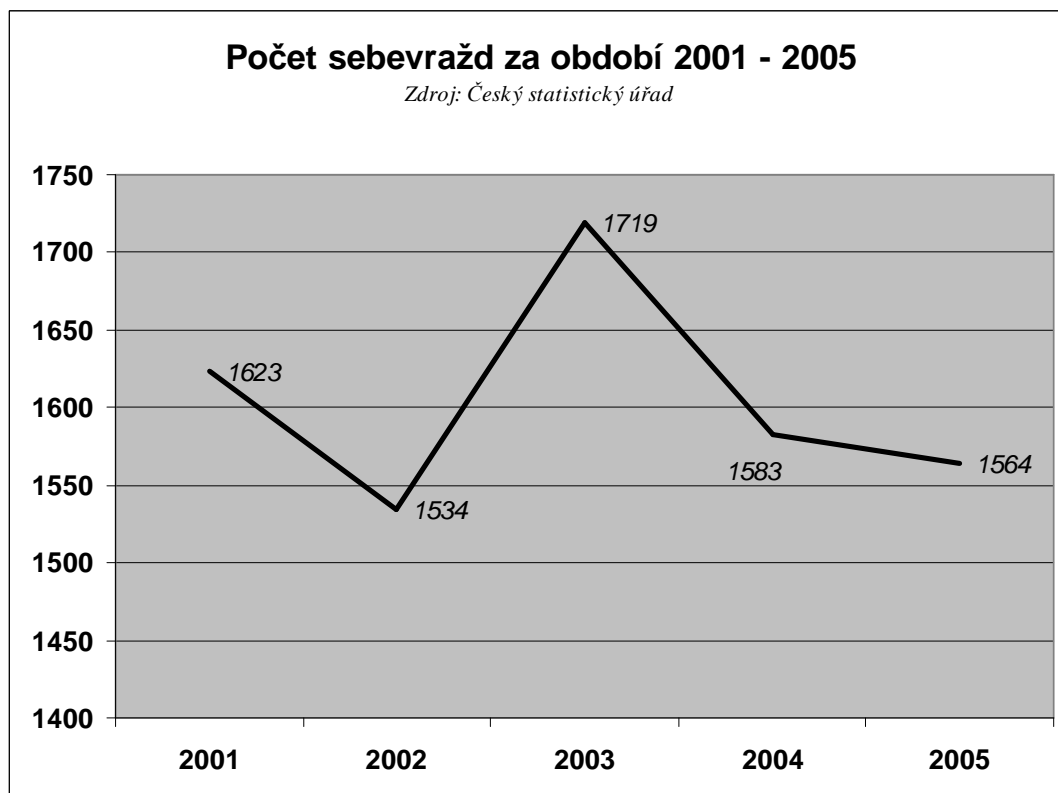
jedinec vybere variantu „nic“, že bude považovat jako jediné možné východisko z dané situace sebevraždu.

Sebevražda jako jednotlivá událost i jako společenský jev vzbuzuje velký zájem a pozornost v různých sférách – jak v bezprostředním okolí sebevraha, tak v širší části společnosti, zejména pokud je sebevrahem osoba známá. Také ve sdělovacích prostředcích je o tuto problematiku velký zájem, o čemž svědčí časté příspěvky, zejména v tisku. Definice sebevraždy je u různých autorů a v historickém vývoji různá. Většina definic ze starších i soudobých prací o sebevraždách se shoduje na dvou podstatných znacích sebevražedného jednání: dobrovolný úmysl jedince ukončit svůj život a cílevědomě zaměřené jednání vedoucí ke smrti. Sebevražda je tedy vědomé a úmyslné ukončení vlastního života. Český statistický úřad pravidelně vydává analýzu sebevražd, vždy po uplynulém pětiletém období. K vymezení v této kapitole sledovaných případů je třeba podotknout, že úmrtí je označeno jako sebevražda pokud jsou pro tento závěr jednoznačné důkazy. Pokud důkazy chybí, je úmrtí klasifikováno jako případ nezjištěného úmyslu. Je jisté, že určitá část těchto úmrtí jsou rovněž sebevraždami. Také mezi některými jinými úmrtími budou v určitém počtu nepoznané sebevraždy. Z uvedeného vyplývá, že publikované údaje o sebevraždách jsou podhodnoceny, ovšem kvantifikace podhodnocení možná není a tento jev je trvalý.

ČSÚ má k dispozici základní údaje o počtu sebevražd za území srovnatelném s dnešní Českou republikou za období od roku 1876. V dlouhodobém, cca 130 letém, časovém srovnání patří hodnoty z posledních roků k nejmenším. V desetiletém intervalu od roku 1996 se počty pohybují, s jedinou výjimkou, v nevelkém rozmezí okolo 1 600 případů ročně. Pouze na počátku období, za něž jsou k dispozici data, to je mezi roky 1876-1882, byly počty sebevražd obdobné, ale přece jenom byly tehdy v průměru o málo větší.

Dosavadní historické minimum (1 393 případů) bylo sice v roce 1917, ale věrohodnost údaje není možno zcela spolehlivě prověřit (společně s rokem 1918 se oba roky podstatně odlišují od okolních roků). Pak již následuje rok 2002 s 1 534 sebevraždami a roky 1879 a 2005 oba s 1 564 sebevraždami. Naproti tomu v období před první a zejména před druhou světovou válkou počty podstatně narůstaly – první lokální maximum bylo v roce 1913 – 3 205 případů a absolutní vrchol byl v roce 1934 s počtem 4 007 sebevražd (od roku 1925 do roku 1937 bylo každoročně sebevražd přes 3 tis., většinou přes 3,5 tis.).

3. 4. Psychická odolnost

Otázky přiměřeného vymezení, adekvátního posouzení a event. i záměrného ovlivnění psychické odolnosti patří mezi ústřední témata psychologie zdraví, ale též psychologie osobnosti, klinické psychologie, behaviorální medicíny a dalších oborů.

Mezi tyto koncepce odolnosti – resilience je dnes v psychologii a medicíně řazena celá řada modelů a přístupů. Pojem resilience vyjadřuje v současné anglické odborné terminologii odolnost pružnou, elastickou a houževnatou nezdolnost či nezlomnost posilující životní síly a v tomto smyslu je tohoto pojmu užíváno v současné psychologické terminologii. V přeneseném slova smyslu resilience může být chápána jako schopnost získat zpět síly, zotavit se, pružně se vrátit do původní podoby (Davison et al., 2005). V obecnějším, širším smyslu označuje resilience osobnostní dispozice, ovlivňující odolnost jedince vůči působícím stresogenním vlivům, v užším smyslu pak někdy, zvl. Ve

starší literatuře, označuje některé druhy této odolnosti, nejčastěji snad pojetí odolnosti ve smyslu hardiness.

V literatuře je v poslední době vedena poměrně rozsáhlá diskuse ohledně vymezení odolnosti, resilience, zvl. ve vztahu k otázce, zda pojetí a definice resilience mohou být široce aplikovatelné napříč podmínkami prostředí, kultury atd., nebo zda jsou naopak ovlivněny specifičností těchto podmínek (Masten, Coatsworth, 1995; Kaplan, 1999; Lothar, Cushing, 1999; Lothar, Cicchetti, Becker, 2000). Shoda panuje vesměs v názoru, že psychická odolnost – resilience je multifaktorálně podmíněný vícerozměrný jev, charakterizovatelný ve smyslu komplexní dispozice, jež umožňuje člověku rozvíjet se, vyhrávat a rozvíjet kompetence v nepříznivých životních podmínkách (Gordon, 1985; Gordon, Coscarelli, 1996). Při utváření resilience se uplatňuje vliv mnoha složitě vzájemně podmíněných vnitřních i vnějších faktorů, založených primárně v osobnosti a dotvářených interakčními vazbami s faktory prostředí (Kumpfer, 1999). Shoda převažuje rovněž v názoru, že výzkum resilience dnes zahrnuje celou řadu pojetí, užívajících k identifikaci úrovně resilience mnoha různých metod, jež se často vztahují k podstatě resilience jen částečně či okrajově, což způsobuje četné problémy při studiu a srovnávání výsledků (Friborg et al., 2005).

Psychická odolnost ve smyslu resilience je složitý konstrukt, který má různé vrstvy, které různě zasahují do různých systémů člověka. Připomíná fuzzy množinu, která se sestává z osobnostně, sociálně a somaticky založených zdrojů (osobnostních charakteristik, způsobu myšlení, životních stylů, sociálních vztahů a vazeb, zdatnosti, kondice ad.), z nichž některé jsou pro resilience ústřední, některé spíše okrajové a některé mohou současně patřit do jiných (psychologických) konstruktů.

V literatuře se mezi pojetím psychické odolnosti, vztahujícími se především k osobnostním předpokladům a dispozicím, objevuje v posledních cca 15-20 letech též zájem o dispozice rodinné odolnosti. V souvislosti s koncepcí tzv. rodinného stresu a jeho zvládnání (Hobfoll, Spielberger, 2003) jsou cca od

poloviny 90. let 20. století rozpracovány pojmy „*rodinná odolnost*“, „*rodinné prostředí*“, „*žádoucí normální stav fungování rodiny*“ atd. (Patterson, 1989; Patterson, Garwick, 1994; Walsh, 1996, 1998, 2002, 2003; Patterson, 2002). Východiskem zájmu o konstituování pojetí rodinné odolnosti je též všeobecně stoupající zájem o problematiku rodiny (Scanzoni, 1995), přinášející mj. i identifikaci základních funkcí rodiny, mezi nimiž jsou uváděny především příslušnost k rodině ve smyslu rodinného členství, ekonomický přínos a podpora, vyplývající ze skutečnosti nižších životních nákladů a možnosti se o ně podělit v rámci rodinného životního stylu, dále zdroje výchovy a socializace a ochrana ohrožitelných a zranitelných členů rodiny (Ooms, 1996, cit. in Patterson, 2002). Dalším zdrojem podnětů pro koncipování rodinné odolnosti bylo pojetí rodinného vnímání a zvládání stresu, popsaného v rámci tzv. modelu FAAR (Family Adjustment and Adaptation Response). Tento model předpokládá vyrovnanou bilanci mezi požadavky kladenými na rodinu a rodinnou kapacitou k jejich zvládnutí. Za klíčové procesuální tematické okruhy rodinné odolnosti jsou považovány oblast víry členů rodiny v sebe a v přesvědčení o schopnosti rodiny čelit ve vzájemné soudržnosti překážkám a protivenstvím, dále oblast organizačních schopností, adaptability a vzájemné podpory v rodině a sociálních a ekonomických zdrojů odolnosti rodiny a oblast efektivně uskutečňované komunikace, spojené s otevřeným prožíváním emocí, empatií a efektivním, vzájemně se podporujícím řešením problémů (Walsh, 2002, 2003).

Mezi hlavními aktuálně se objevujícími souvisejícími okolnostmi psychické odolnosti vystupuje do popředí v posledních letech zvláště nutnost čelit důsledkům teroristických útoků, únosů, živelných katastrof ad., tedy situací a událostí výjimečně náročných z hlediska struktury i dynamiky psychické odolnosti. S dosud neobvykle vyostřenou akcentovaností fenoménu sebeobětování ze strany útočníků se zvláště po 11. 9. 2001 stal terorismus nejen mnohem efektivnější hrozbou především pro „západní“ civilizaci, ale též mnohem významnější výzvou pro studium možností jeho prevence a zvládnutí

jeho průběhu a následků. Řada autorů se zabývá výzkumnými i aplikačními otázkami psychické odolnosti v náročných podmínkách po traumatických událostech (Zimbardo, 2001; Yehuda, 2002; Berkowitz et al., 2002; Bonanno, 2004, 2006; Tucker et al., 2007) a řada dalších vytváří základ efektivních programů zvládnání důsledků těchto událostí (Blythe, 2002; Alexander, 2005).

V konceptu této aktualizované potřeby byl mj. vytvořen a průběžně aplikován integrativní model ACT – Assessment, Crisis Intervention, Trauma Treatment (Roberts, 2002) jako základ pro přípravný kurs pro profesionály, ale i pro sociální pracovníky, administrativní pracovníky, managery, výzkumníky atd.¹⁶

Psychicky nezdolný člověk v kontaktu s překážkou, problémem či dokonce něčím nepříjemným ví, proč je chce překonat, co dál pokračuje za nimi. Překážky a problémy jsou pro něj výzvou, nikoli něco, co zdržuje od práce, od života; jsou samou podstatou práce a života, jen s nimi je možný růst a rozvoj. Takto psychicky nezdolný člověk ví, že i za sebenejpříznivějších podmínek může být aktivní a rozhodovat se přinejmenším mezi dvěma možnostmi, že nikdo jiný za něj překážku nepřekoná. Psychicky nezdolný člověk ne jen reaguje na okolnosti, ale koná, jedná a tak podmínky a okolnosti vytváří. Vytváří své příležitosti a nečeká na ně. Není obětí. Psychicky nezdolný člověk tedy nenařiká na to, že druzí, že manželka, že rodiče, že okolnosti, za kterých nelze..., nýbrž koná.¹⁷

3. 5. Rysy osobnosti

Poznatky, jimiž disponuje současná psychologie, odhalují na jedné straně stálost a dědičnost povahových zvláštností a rysů osobnosti, na druhé straně jejich změnu a vývoj v průběhu lidského věku a v závislosti na konkrétních

¹⁶) Kebza V., Šolcová I.: Hlavní koncepce psychické odolnosti. *Čs. psychologie*, 1-2008, str. 1-19.

¹⁷) Hroník, F.: Nezdolnost, Praha, MS 1997.

podmínkách. Interpretace těchto poznatků je však neobyčejně obtížná vzhledem k tomu, že často nelze zjistit, co z dědičnosti a proměnlivosti je podmíněno psychickými zvláštnostmi jedince a co naopak vlivem prostředí.

Je nesporné, že s postupujícím věkem prochází člověk nevyhnutelnými psychofyzickými změnami, které se projevují i na vlastnostech jeho osobnosti. Tento proces je u různých lidí nejen značně rozdílný, ale závisí také na celém komplexu konkrétních podmínek.¹⁸

3. 6. Mezilidské soužití – partnerské vztahy

Téma problémů a jejich řešení v partnerských vztazích je věčné, protože lidé neustále hledají řešení svých vlastních partnerských zklamání a neúspěchů. Kdosi duchaplně přirovnal partnerský vztah k divadelnímu představení. Pro ženu je to představení samo, pro muže přestávky mezi jednotlivými dějstvími. Je to způsobeno tím, že muži jsou více orientováni na svět materiální, výkonu práce, sebeuplatnění; ženy – i navzdory emancipaci – jsou více orientovány na vztahy, sdílení, společné prožívání. J. Gray (1995), autor řady velmi zajímavých knih o vztazích mezi mužem a ženou, přirovnal muže k Marťanům a ženy k Venušankám. Když se tyto rozdílné bytosti poznaly, byly okouzleny odlišností toho druhého, uvědomily si, že ten druhý je doplňuje právě o to, co jim samotným chybí. Jejich vztahy byly dokonale šťastné tak dlouho, dokud si pamatovaly, že pocházejí z rozdílných planet. Když na to zapomněly, začaly si vyčítat právě to, co je na počátku tak přitahovalo. V tomto přirovnání je veliká moudrost. Neměly bychom zapomenout, že jsme jedinečná, od sebe odlišná individua – a to platí pro jakýkoliv vztah – pocházíme z rozdílných prostředí a máme rozdílný pohled na svět. Pokud si to budeme uvědomovat, budeme hledat cesty k porozumění a ochotni dělat kompromisy. Jakmile si chceme druhého

¹⁸) Hroník, F.: Nezdolnost, Praha, MS 1997.

přivlastnit, přizpůsobit k obrazu svému bez ohledu na jeho potřeby, on se nám začne bránit a začne boj kdo z koho, ve kterém prohrávají nutně oba.

Velmi rozdílný je mužský a ženský způsob řešení problémů. Muži chtějí problém vyřešit sami. Stáhnou se do ústraní a pokud vyhledají pomoc, pak je to expertní porada pro dílčí problém, vzniklý po tom, co si sami situaci již rozebrali a mají nad ní nějaký nadhled. Muži těžko snášejí bezradnost – cítí to jako osobní selhání a nechtějí se k tomu přiznat. K řešení přistupují až tehdy, když mají předem promyšlený postup. Naopak ženy, od pradávna zvyklé řešit věci hovorem a porovnáváním zkušeností, potřebují o problému hovořit. V emfatickém rozhovoru se zbaví emočního chaosu, utřídí si myšlenky a názory, uklidňují se při vzájemném sdílení. Ženy nemívají zábrany sdílet s přítelkyněmi i velmi osobní věci. Stále své zkušenosti porovnávají, a tak hledají funkční řešení.

Tyto dva přístupy jsou téměř neslučitelné. Žena, izolovaná na mateřské dovolené od sociálních kontaktů, potřebuje s manželem sdílet, co se jí za celý den přihodilo, co ji právě trápí, chce si dospěle vyměnit informace či dětsky popovídat o pocitech. On, zvyklý hledat řešení, jí chce pomoci tím, že jí udělí rady, jak lépe si má zorganizovat práci, povznést se nad malichernostmi a podobně. To však žena vnímá jako poučování a odsouzení toho, jak dělala věci doposud, cítí se zraněna a začne agresivně útočit nebo vyčítat. Muž, s pocitem odvržení, odchází do své pracovny či restaurace. Oba mají pocit, že jim ten druhý nerozumí, že s nimi nechce komunikovat, že byl bezdůvodně agresivní.

Muži by se měli naučit trpělivěji emfaticky naslouchat a ženy si uvědomit, že udílení rad od muže není míněno jako poučování, ale poskytnutí toho, o čem si mysleli, že byli žádáni.¹⁹

Skutečnost mezilidského soužití má dvojí aspekt. Za prvé vnější, interpersonální: Jde o charakteristiky vztahů mezi lidmi stojícími vůči sobě navzájem v situaci vzájemné závislosti a podmíněnosti. V procesu vzájemných

¹⁹) Veltrubská, I., Chamoutová, K.: Duševní zdraví, Praha, ČZU, PEF 1998 str. 119 - 121

interakcí, komunikací a činností řeší problém uchování, vývoje, eventuálně prohloubení smyslu a stylu své pospolitosti. A spolu s tím řeší i problém uspokojení svých individuálních potřeb a nalezení smyslu svého života. Za druhé zahrnujeme pod pojem soužití i jeho vnitřní, intrapersonální aspekt: Na základě vzájemných vztahů mezi sebou a partnerem jedinec řeší i svůj vztah k sobě samému, vytváří si určité sebepojetí. Jinými slovy, schémata interpersonálních vztahů, vnějších sociálních interakcí, komunikací a činností jsou zvnitřněna a stávají se podkladem pro interagování jedince se sebou samým, pro jeho vnitřní život. Tyto dva aspekty soužití tedy odpovídají skutečnosti, že vedle komplexity toho, co existuje mezi osobami a čím definujeme interpersonální stránku jejich sociálního vztahu, existuje i vnitřní, strukturou a dynamikou individuálních osobností daná komplexita. A tou definujeme intrapersonální sociální vztah. Znamená to, že rozvíjení vnějších mezilidských vztahů není bez důsledků pro vnitřní, psychosociální stavbu osobnosti. Charakter soužití s druhými lidmi poznamenává a hluboce ovlivňuje to, jak osoba sama prožívá, hodnotí, uvažuje, v jakém směru zaujímá postoje k druhým i k sobě samotné. Na druhé straně to, co probíhá uvnitř osobností jedinců jakožto důsledek jejich vzájemného partnerství, zpětně podmiňuje charakteristiky jejich vzájemných vztahů.²⁰

Páry jsou tím spokojenější, čím více se v jejich komunikaci projevuje citová náklonnost a porozumění, čím více druhému dávají najevo, že vnímají jeho pocity a rozumějí jim; čím lépe umějí přijímat pohled partnera. Naopak páry jsou tím méně spokojené, čím více se vyhýbají konfliktům (např. nechtějí hovořit o problematických okolnostech, vyjadřují se ke konfliktním tématům neutrálně, bez vyhraněného postoje), stírají odlišnosti (ignorují je nebo předstírají, že neexistují) a zabředají do destruktivní komunikace (kritizují, nesouhlasí, stěžují

²⁰) Hroník, F.: Nezdolnost, Praha, MS 1997.

si, pronášejí sarkastické poznámky) (viz Noller a Fitzpatrick, 1190; Schaap, Buunk a Kerkstra, 1988).

Rozpad vztahu, především rozvod, pochopitelně leckdy mívá vážné a dalekosáhlé důsledky. Rozvodovost se navíc stále zvyšuje, tudíž jeho dopady ovlivňuje stále vyšší počet jedinců západního světa. Bylo zjištěno, že duševní i tělesné zdraví rozvedených partnerů je horší než partnerů žijících v manželství; stav rozvedených jedinců je dokonce ještě horší než stav vdov a vdovců či jedinců, kteří nikdy nebyli ženatí či vdané. Jednou z příčin je možnost, že rozvod je důsledek, nikoli příčina duševních problémů (Cochrane, 1988; Stroebe a Stroebe, 1986). Vždyť i zakončení manželství rozvodem je samo o sobě bolestné. Z teorie připoutání vyplývá, že si partneři – dokonce i tváří v tvář nejhlubší nenávisti a nejvyhrocenějším konfliktům – mezi sebou budují emoční pouto, které nelze jednoduše přetnout, byť by oba chtěli. V mnoha případech dochází k tomu, že po rozvodu nebo rozchodu bývá jedinec na svém partnerovi citově závislý, což se mimo jiné projevuje ulpívajícími myšlenkami o partnerovi, úvahami nad vztahem, přemýšlením nad tím, co bývalý partner nejspíše dělá, pocitem, že se z rozchodu nikdy nevzpamatuje (Ganong a Coleman, 1994; Kitson, 1982). Jedinec po rozchodu tedy nejdříve musí projít procesem odpoutání se od partnera, kromě toho je třeba, aby se vyrovnal s přechodem od manželského stavu ke svobodnému. Samostatné bydlení totiž po dlouholetém svazku vyžaduje nemalou míru adaptace a také značné úsilí. Navíc si jedinec jen stěží dokáže udržet předešlé přátelské vztahy, takže si musí budovat nové. Přizpůsobování se jinému, v tomto případě nižšímu sociálnímu statusu leckdy bývá velmi bolestné, především proto, že rozvod doprovází stigma. Kromě toho se iniciátoři rozvodu zpravidla dočkají méně pomoci než ovdovělí jedinci, protože přátelé mohou stranit druhému partnerovi. Musejí se vyrovnávat se selháním a leckdy i odmítáním. Přesto platí, že adaptace na rozvod bývá pro někoho snazší, pro někoho náročnější. Například lidé, kteří rozvod iniciovali, mají hustou síť přátel a ještě k tomu i spokojený intimní vztah, se vzniklou

situací vypořádávají relativně nejlépe. Samozřejmě se projevuje vliv rysů osobnosti, v tomto ohledu jsou pro jedince velmi výhodné především sebeúcta, nezávislost, vstřícnost vůči změnám a rovnostářský postoj k oběma pohlavím (Price – Bonham, Wright a Pittman, 1983). Většina rozvedených jedinců se sice znovu ožení a vdá, přesto se nemálo lidí dalšího manželského svazku obává a upřednostní společné soužití bez sňatku. Někdo již nového partnera nehledá, zůstává sám. Menšina rozvedených jedinců vstupuje do homosexuálního vztahu (Buunk a Van Driel, 1989; Ganong a Coleman, 1994).²¹

Sociální opora je multidimenzionální konstrukt, u kterého dosud nebyly prozkoumány všechny jeho dimenze a jejich role v souvislosti se stresem a nemocí. Především nelze při zkoumání podstaty působení procesu sociální opory pominout širší sociální kontext, ve kterém se tento proces děje. Přesto, že je tvrzení o protektivním vlivu sociální opory jedním z pilířů ve výzkumu stresu, nejsou výsledky studií, které se tento protektivní vliv pokoušely doložit, jednoznačné. Některým studiím se nepodařilo pozitivní vliv potvrdit, některé dokonce naznačují, že sociální opora může mít i negativní účinek. Krauseho studie ukazují, že pozitivní vliv sociální opory je u seniorů moderován sociálně ekonomickým statutem - projevuje se ve vyšších sociálních třídách, a nikoli v nižších. Doposud se nikdo nezabýval otázkou, zda toto alarmující zjištění platí i v jiných věkových kategoriích. V české vědě je komplexní systematický výzkum sociální opory teprve ve svých začátcích. Vzhledem k postupující socioekonomické diferenciaci společnosti, ve které budou některé stresory a jejich latentní negativní důsledky stále zřetelněji sociálně distribuovány, je výzkum sociální opory stejně jako jiných protektivních faktorů nanejvýš naléhavý.²²

²¹) Hewstone, M., Stroebe, W.: Sociální psychologie, Praha, Portál 2006, str. 442 - 446

²²) Kebza, V., Šolcová, I.: Sociální opora jako významný protektivní faktor. *Čs. Psychologie*, 1999, 19-38

3. 7. Způsoby studia psychické zátěže v mírových misích ²³

Vojáci jsou celý profesní život cvičeni k vedení boje. Mírové operace ale bojem nejsou. Působení vojáků v mírových misích připomíná do jisté míry spíše policejní činnost, ať už aktivní, či reaktivní. Liší se sice od výkonu policejní činnosti ve vlasti svou formou, např. tím, že je prováděna s těžkou technikou, jako jsou tanky a obrněné vozy, ale obsah samotné činnosti je policejní; stačí uvést hlídkovou činnost nebo činnost na kontrolních bodech. Hlavním problémem tak vlastně je, že činnost v mírových misích není vojenskou činností, avšak nikdo jiný než vojáci ji v takovém měřítku v zahraničí dělat nemůže. Policie každého státu je plně vytížena v rámci domácí scény a kapacitu na hromadné vyslání policie do zahraničí žádný stát na světě nemá.

Mapující výzkumy psychické zátěže tedy vycházejí mj. z předpokladu, že se mírová mise sice podstatně odlišuje od přímého bojového nasazení jednotek ve válečném konfliktu, nicméně jedná se o stále činnost, kterou provádějí vojáci. Účastníci zahraničních mírových misích bývají někdy označováni i jako „váleční veteráni“. Tohoto označení je dokonce použito na průkazu a osvědčení „válečného veterána“, které vydává Ministerstvo obrany České republiky vojákům po návratu z mírové mise. Je to označení použité plně v souladu se zákonem, ale je do částečně matoucí a obsahově nesprávné. Struktura zátěže, které jsou vojáci v mírových misích vystaveni, je jiná než zátěž při válečném nasazení.

Všechny výzkumy účastníků mírových misí je možné rozdělit do dvou velkých skupin. První skupinu tvoří výzkumy účastníků misí, kteří mají po misi nějaké problémy související s akutní reakcí na stres či s posttraumatickou stresovou poruchou, popřípadě výzkumy zjišťující výskyt této poruchy u populace veteránů mírových misí.

²³) Nový, M.: Modely psychické zátěže v mírových misích, Vojenské rozhledy, MO-AVIS, Praha, 2007.

Druhou skupinou jsou pak tzv. výzkumy mapující, které se snaží popsat strukturu zátěže, působící na účastníky v průběhu mírové mise. Výzkumy objasňují, jaké konkrétní stresové faktory na účastníka mise působí, v jaké míře a jak tyto faktory ovlivňují jejich prožívání a chování.

Někde mezi dvěma metodologickými výzkumnými póly se nakonec nacházejí ty výzkumy, které se snaží zpětně zmapovat strukturu předešlé zátěže jen u těch, kteří mají později problémy související s působením stresu. Cílem výzkumu je tak identifikovat konkrétní spouštěče poruchy jak na straně zátěže tak na straně zkoumaného subjektu.

Do první skupiny, která je historicky nejstarší, patří výzkumy navazující metodologicky na studie veteránů z války ve Vietnamu. Takový výzkum realizoval např. Kettner (1972), zkoumanými subjekty byli švédští příslušníci mírových misí v Kongu.

Mezi první mapující výzkum účastníků zahraničních mírových misí patří studie Harrise a Segala (1985), kteří identifikovali velkou a silně působící skupinu stresorů. Popsali ji jako kulturní deprivaci a úplnou ztrátu kontroly nad vlastním soukromým prostorem a časem. Z domácích takto zaměřených prací lze např. uvést souhrn několika výzkumů, který publikoval Hendrych (1998).

Podrobnější popis zátěže, který rozdělil působení zátěže na kognitivní a emoční stresory použili např. Lundin a Otto (1993) při výzkumu reakcí švédských vojáků při nasazení v mírových misích. Výzkum zahrnoval působení v misích v Kongu, Libanonu, na Kypru i v Bosně. Mezi stresory kognitivní autoři řadí např. nedostatek informací, senzoricke přetížení či naopak senzoricke deprivaci, nepředvídatelnost situace či situace, ve kterých se nelze kvalifikovaně vojensky rozhodovat. Mezi stresory emoční patří strach ze smrti či zranění, vztek, nuda, starosti o to, co se děje doma ap. Pozornost přímo k pocitům vlastní bezmocnosti a vlastní zbytečnosti v místě nasazení obrátila studii kterou realizovali Weisaeth a Sund (1982).

Konečně velmi přehledný model stresu který působí na účastníky mírových misích, jehož autorem je Bartone, Adler a Vaitkus (1998) popisuje pět základních konkrétních zdrojů.

Je to izolovanost, nejistota, bezmoc, nuda a na konec nebezpečí. Zdroje stresu autoři uvádí v pořadí podle toho, v jaké míře je účastníci mise cítili. Prožívané nebezpečí je přitom uvedeno jako poslední a nejslabší stresor! Model byl sestaven na základě šetření amerických vojáků-výsadkářů kteří byli nasazeni během mírové operace na Sinaji. Domníváme se, že právě tento model může sloužit jako zdroj inspirace pro další výzkum v podmínkách Armády České republiky, případně v rámci mezinárodních misí Policie České republiky.

Je důležité zdůraznit, že samotným zdrojem stresu nejsou přitom objektivní okolnosti v místě nasazení, ale až jednotlivé pocity, které voják při nasazení prožívá. Způsob prožívání se liší podle toho, jak voják situaci subjektivně vnímá, což souvisí s dosavadní zkušeností, s úrovní a způsobem výcviku i s individuální odolností jedince ke krátkodobé i dlouhodobé zátěži. Dva vojáci, kteří se společně nacházejí ve stejné situaci, ji přitom mohou prožívat zcela odlišně. Výcvik, ale i výběr vojáků proto hrají velkou roli v prevenci proti působení stresu v mírových operacích.

Pocity izolovanosti souvisí samozřejmě s faktem, že vojáci jsou nasazeni v místě které se nachází ve velké vzdálenosti od domova, mnohdy v kulturně i klimaticky zcela odlišném prostředí. Velkou část času tráví vojáci uvnitř základny, která – byť je sebelépe vybavená – neposkytuje a ani nemůže poskytovat dostatek soukromí. Pobyt v ní je v některých rysech srovnatelný s pobytem v nápravném zařízení, minimálně v režimu vstupu, výstupu a omezeným možnostem pohybu uvnitř. Život vojáků přitom provází odloučení od rodiny i v případě výkonu služby doma v republice, protože celá řada vojáků dojíždí na celý týden do zaměstnání. Znamená to, že řada vojáků i jejich rodin tímto pocitem trpí neustále, buď v menší, či větší míře.

Pocitům nejistoty lze čelit od samotného počátku, ještě před odjezdem do mise, jasným a transparentním komunikováním smyslu a účelu, kvůli kterému jsou vojáci do oblasti vysláni a co se od nich očekává. Stejně tak je nutné důsledně zdůrazňovat, co se od vojáků neočekává (zejména vedení boje).

Obdobně má právě pro prevenci vzniku pocitů nejistoty svůj význam udržení struktury formální komunikace během nasazení. Komunikace v armádě je založena na určitých „projevech vůle“ od nadřízeného směrem k podřízenému. Platí při ní princip osobní odpovědnosti za projevovaný projev vůle. Přidáno je jednoduché komunikační pravidlo, že se jednotlivé projevy vůle nadřízených k podřízeným vzájemně nezkříží. To vše se „vojensky“ nazývá „kázeň“, „rozkaz“ a „nedělitelná velitelská pravomoc“.

Pokud tato pravidla komunikace respektována nejsou, pak celková výkonnost i morálka každé jednotky velmi rychle klesá. Jasně vymezení velení a dodržování vztahů podřízenosti a nadřízenosti má velký preventivní význam právě i s ohledem na vznik pocitů nejistoty.

Pocit bezmoci pramení z různých právních omezení které jsou dány zejména pravidly nasazení, tzv. *rules of engagement*, které přesně vymezují kdy přesně a s jakou intenzitou může používat voják sílu. Ta jsou doplněna ještě dalšími zákony, a to jak místními tak i těmi, které platí ve vlasti a které pro vojáky samozřejmě platí i v místě nasazení. Pocit bezmoci ale může i souviset s omezováním aktivit jednotek, kdy jednotky nemusí shora dostat svolení k zapojení se do některých úkolů. Souvisí samozřejmě také opět s případnou kulturní a jazykovou bariérou.

Proti vzniku pocitů bezmocnosti lze bojovat především informovaností vojáků o pravidlech nasazení (*rules of engagement*) a všech dalších legálních aspektech pobytu v místě nasazení. Hlavním prostředek prevence je proto hlavně vzdělávání vojáků s poskytnutím dostatečného množství přesných a jasných informací. Čím větší informovanost vojáků o tom, co mohou a co nemohou konat bude, tím menší je pravděpodobnost vzniku pocitů bezmocnosti. Pocity nudy,

kteře s sebou mírová mise přináší, pramení z každodenní monotónní služby, omezené možnosti odreagování se, někdy i z nedostatku profesionálně smysluplné práce. Mohou však pramenit i z jednostranného pracovního přetížení, např. při výkonu strážní služby stále na jednom místě. Proti působení nudy se dá působit kromě organizování různých volnočasových aktivit v rámci jednotky i pomocí organizování kreativního výcviku, či atraktivními výcviky s příslušníky jiných národností. Lze využít možností různého profesního vzdělávání a výměny zkušeností s příslušníky jiných armád. Patří sem i důsledné strukturování času, či slavení významných událostí, svátků. Účinné je i časté střídání jednotlivých jednotek navzájem při různých druzích činnosti.

3. 8. Návrat z mise ²⁴

Mgr. Pavel Král, psycholog Ústřední Vojenské nemocnice v Praze byl účasten několika zahraničních misí Vojenské policie. Mimo jiné byl jako psycholog 10. kontingentu Vojenské policie v misi MNF (I) v Iráku. Před návratem z mise vydal Mgr. Pavel Král, jako pomoc určitý „návod“ pro usnadnění návratu z mise. Svou brožuru rozčlenil Mgr. Král do několika částí :

1) Vztahy

Většinou je návrat domů bez potíží, ale občas navrátilci zažívají zklamání, když se nakonec skutečnost od jejich představ liší. Až se vrátíte k rodině, bude možná chvíle trvat, než si na sebe zase všichni zvyknete. Období odloučení během nasazení v misi může napomoci „osvěžení“ vztahu, ale může také prohloubit problémy, které začaly již před odjezdem. Ostatní si často považují misi za období odpočinku, pohody, za něco podobného dovolené.

²⁴) Král, P. : Návrat z mise, Praha, ÚVN 2006

2) Děti

Během doby, kdy jste byli pryč, děti vyrostly a změnili se. Možná že si na Vás budou muset trochu zvykat. Někdy se děti mohou „zlobit“ , že jste je opustili. Jejich prožívání je jiné, než u dospělých. Mají právo se tak cítit, ale pokud k nim budete pozorní, brzy Vám „odpustí“. Nebuďte zbytečně tvrdí, ani je nerozmazlujte. Prostě se jen zkuste chovat jako dříve. Nezapomene své děti pochválit za to, co se jim povedlo v době, kdy jste byli pryč.

3) Nepříjemné zážitky z mise

Možná, že pro Vás byla mise těžká, možná, že máte negativní zkušenosti. Pokuste se o nich mluvit. Rodina a přátelé Vám nebudou mít za zlé, svěříte-li se jim a budete-li u nich hledat oporu.

4) Co se dělo doma?

Ani Vaše rodina to během Vaší nepřítomnosti neměla lehké. Pravděpodobně se o Vás báli a bylo jim bez Vás těžko. S trochou nadsázky lze říci, že i oni mají za sebou svou misi. Když Vám budou chtít něco říci, poslouchejte. Snažte se je nekritizovat, pravděpodobně jednali podle svého nejlepšího vědomí a svědomí.

3. 9. Mise představují zátěž²⁵

Jak uvedl v rozhovoru pro časopis A report pplk. Bohuslav Jäger, hlavní psycholog Ministerstva obrany ČR, probíhá psychologická příprava vojáků, před odjezdem do misí, v délce čtyř hodin. Toto zaměstnání by však mělo navazovat na psychologickou přípravu, kterou vojáci procházejí ve svých mateřských útvarech. Toto nástavbové zaměstnání se již zaměřuje hlavně na psychologické služby v zahraničních operacích, zvládnání stresových událostí, problematiku

²⁵) Marek, V.: Mise představují zátěž, Praha, A report, MO-AVIS 11/2008.

sociální frustrace a vliv nasazení v zahraniční misi na nejbližší sociální prostředí vojáka.

Již při přijímání jedinců do armády dochází k celkovému prověření zdravotního stavu, tedy i psychologickému vyšetření. Do armády tudíž nejsou vybíráni jedinci, kteří mají nižší odolnost vůči zátěži. Před vysláním do zahraniční mise, projde každý voják opět posouzením zdravotního stavu, jehož součástí je i psychodiagnostické vyšetření.

Každé nasazení je především zátěž. Voják je k tomu určitým způsobem připravován. Kromě speciálních jednotek sice vojáci nepůsobí přímo v bojových operacích, přesto sehrává ohrožení života velmi významnou roli. Na druhé straně i odloučení od svých blízkých je vždy zátěž, a to pro obě strany. Záleží na odolnosti každého jedince, ale i na dalších faktorech, jak se s touto zátěží dokáže vyrovnat. Je pravda, že odloučení uvádějí vojáci jako velice podstatné. Zejména pokud se účastní více operací v kratším časovém sledu za sebou.

V současné době se připravují širší opatření, týkající se podpory kvality života rodin vojáků vysílaných do zahraničních vojenských operací. Zatím vyčleňuje psychologická služba pro každou misi styčného psychologa, na kterého dostávají kontakt všichni vojáci připravující se na nástup do mise. Kromě toho velitelé kontingentů zasílají rodinám dopisy, kde jsou uvedeny kontakty na styčného psychologa, ale i na kaplana. Spojení na hlavního psychologa MO ČR mají vojáci uvedené v personálním pohovoru při vysílání do zahraniční operace. Tyto informace v případě potřeby slouží nejen vojákům, ale i jejich rodinným příslušníkům. Rodiny se na psychologickou službu MO ČR obracejí s nejrůznějšími dotazy anebo chtějí řešit konkrétní problém. V případě potřeby je psychologická služba MO ČR schopna zprostředkovat i odborné poradenství mimo resort. Kromě toho ještě pro kontingent v provincii Lógar vznikla komise pro rodinu, jejímž členem je také psycholog.

Bohužel problémem celé naší společnosti je, že kontakt s psychologem u nás ještě pořád není vnímán jako něco pozitivního. Existují země, kde je

takovýto vztah naprosto běžný a normální. Jistou komplikací v tomto směru mohou být obavy vojáků, aby neměli takovouto konzultaci v záznamech. To jsou samozřejmě liché obavy, neboť je psycholog vázán určitými etickými zásadami a tyto informace nesmí předávat dál ve prospěch velitelských či personálních záznamů.

3. 10. Válečné hry jako terapie²⁶

Účastníci vojenských misí trpí po návratu do běžného života často psychickými problémy. Takzvaný posttraumatický syndrom spojený s fobiemi, pocity viny a záchvaty panické hrůzy přetrvává někdy po celý zbytek života. Nová metoda učí postižené zvládat problémy pomocí virtuálních válečných her.

Překonávat válečná traumata jejich opětovným vyvoláváním se zdá na první pohled poněkud protismyslné. Ve skutečnosti je to metoda, kterou psychologové již delší dobu využívají například při oslabování nejrůznějších fobií. Systematická desenzibilizace, jak se této terapii říká, počítá s postupným přivykáním na určité podněty nebo situace v přesně definovaném prostředí a dávkách. Léčba nezaručuje, že by se postižené osoby vždy beze zbytku zbavily nepříjemných pocitů, dokážou s nimi však v budoucnu mnohem lépe pracovat.

POSTTRAUMATICKÝ SYNDROM

Pacienti s posttraumatickým syndromem se obtížně zapojují do svého sociálního prostředí, mají sklon k agresi, alkoholizmu nebo drogám a dochází mezi nimi častěji k sebevraždám. Jejich vědomí je zatíženo pocity viny a bezmocnosti. Velkou část těchto pacientů tvoří v USA veteráni válek v Iráku nebo v Afghánistánu. Jejich mysl se nedokáže vypořádat se strašlivými vzpomínkami na roztrhaná lidská těla, bombové útoky nebo na sebevražedné atentátníky.

²⁶) 100+1 zahraniční zajímavost, 2008 – <http://www.army.cz>

TERAPIE

Program Virtual Reality Exposure Therapy vyvinutý v Ústavu kreativní technologie v Los Angeles přehrává pacientům vybrané válečné scény. Daná osoba přitom sedí v simulátoru, který pomocí speciálních brýlí umožňuje kruhový rozhled s vysokým rozlišením, a prostřednictvím herní konzole ovládá některé funkce. Například řízení obrněného vozidla napadeného nepřátelským komandem. Cílem je dopravit vozidlo z nebezpečné zóny. Na sousedním sedadle leží v kaluži krve zhroucený spolubojovník a nad vozem se snáší neznámý vrtulník. Optické vjemy jsou doplněny skutečnými vibracemi a dokonce i zápachem nafty.

MÍSTO ROZHOVORŮ

Počítačový program je vlastně jen radikálnější variantou obvyklých psychoterapeutických rozhovorů, během nichž lékař navozuje desenzibilizaci postupným odkrýváním bolestivých témat. Zátěžové dávky se podobně jako při rozhovorech pozvolna zvyšují, až dosáhnou potřebné intenzity. Psycholog a tvůrce programu Albert Rizzo má v zásobě nejrůznější situace. Jízdu liduprázdným městem, explozi mostu vyhozeného teroristy, písečnou bouři, pohled za soumraku nebo s přístroji na noční vidění. Pachové kapsle navodí pach spálených pneumatik, tlejícího odpadu nebo benzínu. Do toho všeho zní štěkot psů, pouštní vítr a změt' arabských hlasů.

Během virtuální procházky nebo projížďky městem čekají na pacienty běžné i zcela extrémní situace. Celkový dojem je natolik realistický, že si brzy přestanou uvědomovat rozdíl mezi realitou a virtuálním světem. Přitom jsou však neustále pod kontrolou zkušeného psychoterapeuta, který průběžně sleduje jejich tep, dech, vlhkost pokožky a další důležité hodnoty. Jedna lekce trvá obvykle dvacet až šedesát minut, celý cyklus se skládá z dvanácti až čtrnácti lekcí.

Základem první verze z roku 2004 byl program Full Spectrum Warrior, který vyvinulo americké ministerstvo obrany k výcvikovým účelům. Dnes se

celý program testuje ve dvaceti vojenských nemocnicích zhruba na stovce pacientů. Dosavadní zkušenosti jsou optimistické – terapie pomohla u většiny těžkých případů, u nichž klasické postupy selhaly. Celkový počet veteránů, kteří trpí posttraumatickým syndromem a jsou v péči psychologů, se pohybuje kolem osmdesáti tisíc.

SEBEVRAŽDY

Problém bývalých účastníků různých konfliktů je v USA velmi aktuální. Oddělení péče o veterány (Department of Veteran Affairs) při ministerstvu obrany jich registruje sedm milionů a podle nedávné neoficiální informace spáchá každý den osmnáct z nich sebevraždu. Každý měsíc je v této skupině registrováno asi tisíc sebevražedných pokusů. Sebevražednost mezi bývalými vojáky z krizových oblastí je sedmkrát vyšší než u civilního obyvatelstva. K zvládnutí situace nestačí ani zvýšený rozpočet oddělení, které jen na léčbu psychických problémů vynakládá ročně čtyři miliardy dolarů.

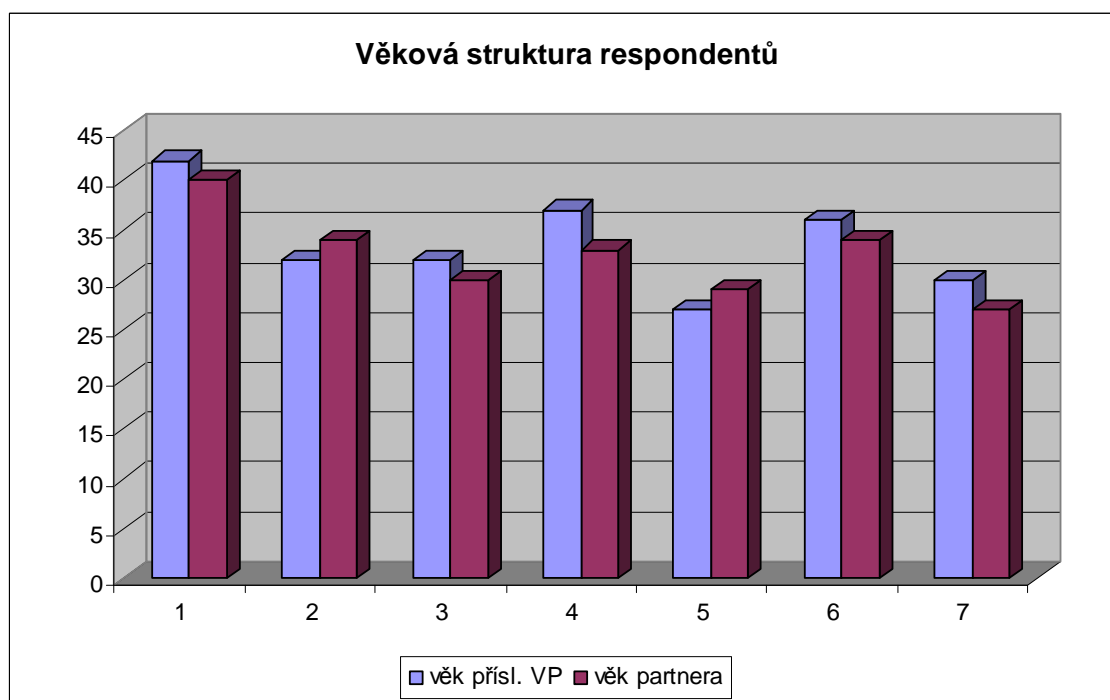
Posttraumatickým syndromem trpí stále ještě třicet procent veteránů vietnamské války. Program pro tuto skupinu byl však nedávno omezen z úsporných důvodů, neboť bylo třeba věnovat se přednostně vojákům přicházejícím z aktuálních krizových oblastí. Z vojáků nasazených v Iráku a Afghánistánu trpí posttraumatickým syndromem podle odhadů plná pětina, to znamená 300 000 mužů. Jen polovina z nich vyhledala lékařskou péči. Mnozí se totiž obávají, že návštěva psychologa by mohla ohrozit jejich vojenskou kariéru. Albert Rizzo předpokládá, že jeho terapeutická počítačová hra dokáže právě tuto část vojáků oslovit a vtáhnout je do léčebného procesu. Počítačové hry jsou jim blízké, neboť s nimi vyrůstali, a dokážou je přijmout spíše než klasické sezení s psychologem.

4. EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ

4. 1. Popis souboru respondentů

K mému empirickému šetření se mi podařilo získat celkem devět partnerských dvojic, tedy celkem osmnáct respondentů. Z toho ve dvou případech byly v misích ženy a v ostatních případech muži.

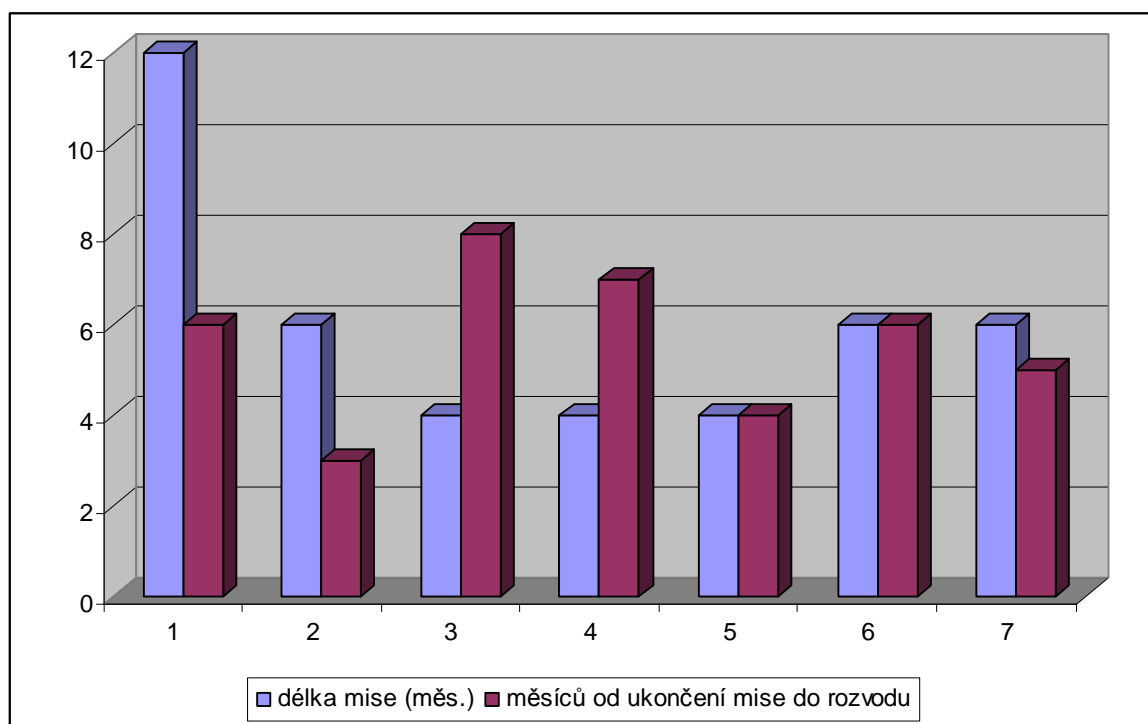
Průměrný věk respondentů, kteří absolvovali misi je necelých 34 let, průměrný věk jejich partnerů pak 32,5 roku. Průměrná doba služebního poměru v Armádě je u respondentů 15 let a služba u Vojenské policie 12,5 roku. Délka absolvování mise se pohybovala v rozmezí čtyř měsíců až půl roku, v jednom případě si službu v zahraniční misi jeden z respondentů prodloužil až na jeden rok.

Všichni vytipovaní příslušníci Vojenské policie mají zkušenost s rozchodem či rozvodem po návratu ze zahraniční mise. Dva muži z vybraného vzorku zažili partnerskou krizi, s následným rozpadem partnerského vztahu,

dokonce dvakrát.²⁷ Někteří z vybraných jedinců byli v misích opakovaně. U většiny dotazovaných měla, podle jejich názoru, účast v misi vliv na partnerskou krizi.

Doba trvání manželství se u respondentů pohybovala od tří do patnácti let, průměrná doba manželství je sedm let. Za připomínku jistě stojí i doba od návratu z mise do rozvodu, které se pohybovala v rozmezí tří až osmi měsíců. U vybraného vzorku lze konstatovat, že manželství bylo ukončeno v průměru do šesti měsíců od návratu z mise.

Z osobních důvodů v průběhu mého empirického šetření, ukončili spolupráci celkem čtyři z dotazovaných. Jednalo se o dva páry jejichž manželství ještě nebylo rozvedeno a v průběhu mé práce u nich došlo k obnovení jejich partnerského vztahu. Podle jejich vyjádření došlo k urovnání celé situace a vyřešení krize i díky rozebrání a rozpoznání příčin krize během společných rozhovorů.

²⁷) příloha č. 2 – tabulka výběru respondentů.

Pro účely získání základních statistických informací o respondentech a informací o zkoumaném fenoménu jsem vypracoval jednoduchý soubor otázek. Kromě základních informací jako je věk, počet absolvovaných misí, doba služby v armádě, délka partnerského vztahu před rozchodem, případně počet dětí, jsem se zaměřil na otázky z pohledu na vybranou misi a jejího vlivu partnerský život.²⁸

4. 2. Použitá metodika empirického šetření

Pro účely empirické části diplomové práce jsem zvolil kvalitativní metody výzkumu, konkrétně pak rozhovor, jako jednu z kvalitativních metod. Neformální rozhovor především zohledňuje individuální rozdíly a změny situace. Otázky mohou být individualizovány, aby se dosáhlo hloubkové komunikace a využilo se prostředí a situace a aby se posílila konkrétnost a bezprostřednost rozhovoru.

4. 3. Získávání informací

V prvním rozhovoru jsem se zaměřil především na získání základních informací o vybraném příslušníkovi, v rozhovoru s partnerem-partnerkou pak základní informace o jejich osobě. Dále jsem se zaměřil na jejich partnerský život v období před vysláním do mise a po návratu. U dvou respondentů, kteří mají opakovanou zkušenost s vyústěním partnerské krize rozchodem, jsme pak společně vybrali společné rysy obou rozchodů.

Vzhledem k počtu respondentů a časové náročnosti výzkumu jsem se již v prvním rozhovoru snažil zjistit konkrétní detaily a zkušenosti vzniklé ve vztahu jak v průběhu zahraniční mise příslušníka, tak po jeho návratu zpět.

²⁸) příloha č. 3 – seznam otázek pro respondenty.

Ve druhém rozhovoru jsem si v několika případech chtěl ujistit již získané informace a zároveň jsem se pokusil zjistit a především pochopit citové vazby jednotlivých respondentů na odloučení od partnera.

U pěti respondentů jsem provedl ještě třetí rozhovor, kde jsem si již pouze ujasňoval některé otázky pohledu na partnerské soužití při dlouhodobém odloučení.

4. 4. Popis zkoumaného fenoménu

Jako fenomén, který chci ve své práci popsat a analyzovat, jsem si vybral zkušenost s prožitým odloučením vlivem vyslání do zahraniční mise a následnou partnerskou krizí, završenou rozpadem vztahu. Tento fenomén zkoumám nejen z pohledu příslušníka Vojenské policie vyslaného do zahraniční mise, ale i z pohledu partnera, který se s odloučením musel vyrovnávat zde, v České republice.

4. 5. Rozhovory

V této části mé práce pro názornost uvádím výňatky z rozhovorů s jednotlivými účastníky. Představuji zde i základní statistické informace o jednotlivých účastnících jako je věk, doba služby, délka mise, délka manželství či počet dětí. Přestože byly rozhovory vedeny individuálně s každým z účastníků, tak jsem pro ujednocení formy a následnou jednodušší orientaci v problematice, volil utřídění a seřazení jednotlivých rozhovorů tak, že jako první vždy uvádím rozhovor s příslušníkem Vojenské policie, poté následuje rozhovor s partnerem.

Volné vyprávění, často i opakovaný rozhovor, je upraveno jen s ohledem na chronologické uspořádání. Z důvodu zakrytí identity účastníků v této práci nahrazuji vlastní jména vhodnými synonymy.

Přepisy rozhovorů jsou jednotlivými účastníky autorizovány.

4. 5. 1. Výňatky z rozhovorů

1. pár

Muž : věk 42 let, u AČR slouží 22let – u Vojenské policie 16let. Ženatý od roku 1988, manželství trvalo 15 let. Z manželství má dvě děti, syna ve věku 19 a dceru ve věku 15 let. Mise v Kosovu v délce trvání celkem 12. měsíců. Rozvod 6 měsíců po návratu z mise.

Před nástupem do mise v Kosovu sloužil v místě bydliště a přestože jako každý voják z povolání musel občas služebně odcestovat, trávil většinu volného času doma s rodinou a pomáhal řešit běžné rodinné záležitosti, ať už to byly drobné opravy či záležitosti spojené s údržbou bytu, ale samozřejmostí pro něj byla i starost o výchovu dětí, či domácí práce.

Nástup do zahraniční mise předem konzultoval s manželkou a společně se na jeho účasti v misi shodli. Prioritní úlohu v tomto rozhodnutí hráli i finanční výhody plynoucí z účasti na šestiměsíční misi. V průběhu mise si, opět po dohodě s manželkou, tuto prodloužil o dalších šest měsíců.

Z rozhovoru : „ Na nástupu do mise jsme se s manželkou dohodli předem. Mohl jsem si v té době vybrat, jestli si o vyslání do mise zažádám nebo ne, a když jsme si spočítali celkový výdělek, tak mise vyhrála. Po odcestování na Balkán to sice bylo těžké, dlouho jsem se vyrovnával s tím že nevidím ženu a děti, ale práce v misi, které bylo dost a dost mi pomohla zvyknout si. Spojení s rodinou jsem měl dobré. Mluvil jsem s nimi telefonicky téměř denně, nebo jsme si posílaly e-maily včetně fotografií. Tak jsem měl dostatek informací o tom, co se doma děje.

Po čtyřech měsících mise jsem jel domů na týdenní dovolenou. V té době to začalo, jak se říká, skřípat. Čekal jsem, že se mi bude manželka naplno věnovat, ale celý týden jsem poslouchal, kolik má starostí a že bych taky mohl něco zařídit, když už jsem se na chvíli objevil. Přiznám se, že jsem se začal i těšit, až pojedou z dovolené zpět do mise.

Za další měsíc mi bylo nabídnuto pokračování v misi s další rotací, to znamenalo na dalších šest měsíců. Měl jsem možnost odcestovat zpět do republiky, abych si to doma probral s manželkou. Žena prakticky ihned souhlasila a mě připadalo, že to není jen tím, jak nám narůstali finance na kontu, ale že jí prostě udělalo i radost, že budu pryč. Po celou tu dobu, co jsem byl doma, jsem si připadala jako vetřelec.

Dalších šest měsíců uteklo jako voda a já se upřímně těšil domů. Jenže prakticky ihned po mém návratu, jsme se začali hádat. Byly to zdánlivé malichernosti ve kterých jsme se neshodli. Například, jestli může kluk na víkend ke kamarádovi, kdo zařídí nákupy či pochůzky po úřadech a podobně. Měl jsem pocit, že je žena raději když jsem v práci, než když jsem byl doma. Zdála se mi věčně podrážděná.

Půl roku po mém návratu z mise jsme se společně dohodli na rozvodu. Vše kolem rozvodu proběhlo v klidu a bez větších emocí. Nyní spolu vycházíme velice dobře, společně se staráme o výchovu dětí.

Myslím si, že manželka, za tu dobu co jsem byl v misi, zjistila že mě vlastně ani nepotřebuje.“

Žena : věk 40 let.

Z rozhovoru : „ S manželem jsme se na jeho odcestování do zahraniční mise dohodli společně. Vidina finančního přínosu byla lákavá a strach, že by se mu mohlo něco stát, jsem neměla. V misích na Balkáně Českým vojákům moc nebezpečí nehrozilo, tady alespoň se o tom moc v médiích moc nemluvalo.

Po manželovo odchodu na mě padla veškerá starost o domácnost, tedy i činnosti, které normálně zařizoval on, jako je údržba domu, drobné opravy, či zařizování věcí na úřadech. Bylo toho najednou tolik, že jsem ani neměla moc času na nějaký výrazný stesk. Kluk s holkou taky zabrali dost času, tak jsem si musela vybudovat nějaký systém, aby vše fungovalo.

Když manžel přijel na dovolenou, tak místo aby chtěl s něčím pomoci, tak jsem se musela starat ještě o něho. Byla jsem pak dokonce i ráda, že dostal

dovolenou jen na týden. Na tu jeho druhou dovolenou jsem byla předem nachystaná, takže žádné hádky ani nebyly. Když mi tehdy řekl, že může pokračovat v misi ještě dalších půl roku, tak jsem souhlasila. Peníze si tam vydělal hezké, a na to že není doma, jsem si už taky zvykla. Po jeho návratu, tedy po roce odloučení, mi vlastně svou přítomností začal narušovat zavedený a odzkoušený systém chodu domácnosti. A to nejen můj, ale i dětí, které byly zvyklé, že tátu nemají doma.

Po čase jsem zjistili, že jsme se sobě natolik odcizili, že je rozchod vlastně jediné možné řešení. Teď jsme pět let rozvedení, ale jsme přátelé a děti s naším rozchodem vlastně taky neměly problémy.

Myslím si, že jsem si za tu dobu, co byl manžel pryč, na něj odvykla a pak se mi těžko zvykalo, že je doma. Vlastně jsem si na život bez partnera zvykla natolik, že jsem návrat do tzv. starých kolejí, ani nechtěla.“

2. pár

Žena : věk 32 let, u AČR slouží 10 let a to po celou dobu u Vojenské policie . Vdaná od roku 2000, manželství trvalo 5 let. Manželství bylo bezdětné. Mise v Kosovu v roce 2004 v délce trvání šesti měsíců. Rozvod 3 měsíce po návratu z mise.

Z rozhovoru : „ Bývalý manžel je taky u Armády ČR. Pracuje zde jako občanský zaměstnanec. Seznámili jsme se v roce 1998 a po dvou letech společného soužití jsme se vzali. Děti jsme zatím nechtěli, koupili jsme byt a chtěli jsme ho nejprve společně zaplatit a zrekonstruovat. Po třech letech manželství jsem měla možnost nastoupit do zahraniční mírové mise v Kosovu. Nabídka to byla zajímavá jak po finanční stránce, tak i proto, že jsem tím měla otevřenou možnost na postup v kariéře profesionální vojákyně. Vysokoškolské vzdělání mám, ale sloužila jsem na praporečnické funkci a po návratu, resp. po absolvování zahraniční mise, jsem měla možnost získat důstojnickou funkci u mého mateřského útvaru Vojenské policie.

Nabídku vyslání do mise, jsem s manželem předem konzultovala, a na mém odchodu jsme se společně dohodli. Po mém návratu z mise jsme plánovali i založení rodiny.

Když jsem byla v Kosovu, tak jsme s manželem byli v každodenním kontaktu buď přes internet, nebo telefonickém. O mé týdenní dovolené to bylo moc hezké. Vzhledem k tomu, že jsme bezdětní, byli jsme jako v líbáňkách. Bylo to opravdu krásné.

Další necelé tři měsíce v misi, po mé dovolené, utekli jako voda a já se moc těšila domů za manželem. Představovala jsem si, jaké to bude dál.

Po mém návratu se manžel vyhýbal veškerým snahám o plánování naší společné budoucnosti. O dětech se bavit nechtěl vůbec, pořád říkal, že je ještě čas. Často byl pryč, někdy i přes noc. Vymlouval se na kamarády, ale pak jsem zjistila, že si, asi dva měsíce před mým návratem z mise, našel milenkou.

Rozvod proběhl rychle, už proto, že manželovo nová přítelkyně s ním čekala miminko.

V současné době se moc nestýkáme, změnila jsem místo služby a tak se pouze občas potkáme v místě mého trvalého bydliště, kde bývalý manžel stále pracuje a žije i se svou novou rodinou.

Muž : věk 34 let.

Z rozhovoru : „ S manželkou jsme se na jejím odchodu do mise shodli společně. Plánovali jsme si společnou budoucnost a tak jsem uznal i to, že je lepší, když půjde do mise hned, než až budeme chtít mít děti.

Z počátku jsme byli v kontaktu prakticky denně, ale pak jsem ani nevěděl, co mám říkat. Zdálo se mi po čase, že mluvíme pořád to samé. Žil jsem si svůj vlastní život, začal jsem stále častěji vyrážet s partou přátel za zábavou. Byli jsme a jsme stále dobrá parta. Začala s námi chodit i sestra mého kamaráda a po čase to mezi námi začalo takzvaně jiskřit. Vše samozřejmě ustalo, když přijela

manželka na dovolenou. Ten týden, co byla doma, byl super, ani se mi po jejím odjezdu nechtělo zas s partou ven.

Asi čtrnáct dní po manželčině odjezdu z dovolené, jsem si s partou opět vyšel. Ten večer jsem zjistil, že to mezi mnou a sestrou kamaráda stále jiskří. Začali jsme se stýkat i mimo partu a začali jsme spolu žít i intimně. Brali jsme to nejprve jako povyražení, nic vážného, ale ještě před návratem bývalé ženy z mise jsem si uvědomil, že jsem se do své současné manželky zamiloval.

Po návratu manželky jsem nevěděl, jak jí celou věc oznámit, ale nakonec jsem se ke svému vztahu přiznal. Musel jsem to řešit už proto, že moje současná žena otěhotněla. Máme spolu v současné době krásného syna.

S bývalou ženou se občas potkáme, ale náš kontakt se omezil pouze na zdvořilé pozdravy.

Myslím si, že za náš rozchod s manželkou, může dlouhodobé odloučení.“

3. pár

Muž : věk 32 let, u AČR slouží 17 let (střední vojenská škola), u Vojenské policie 13 let. Poprvé ženatý v roce 1995, manželství trvalo dva roky, bezdětné. První manželství v roce 1991 trvání 1 rok, 2 měsíce po návratu z mise. Druhé manželství uzavřel v roce 2005, trvalo 2 roky. Z druhého manželství dcera. Druhé manželství rozvedeno 8 měsíců po návratu mise v Iráku, s délkou trvání mise 4 měsíce.

Z rozhovoru : „ Poprvé jsem se oženil krátce po ukončení střední vojenské školy. První manželka je o rok starší než já a seznámili jsme se ještě za studia. Krátce po prvním sňatku jsem měl možnost nastoupit do mise SFOR do Bosny. Více než půlroční odloučení náš vztah zkrátka neunesl a následoval rozvod. Byli jsme tehdy na manželství ještě asi moc mladí a manželka tehdy nevydržela čekat a našla si jiného.

Svou druhou ženu jsem poznal u Vojenské policie, kde také sloužila. Byli jsme kolegové, i když každý u jiné služby Vojenské policie, ale měli jsme jasnou

představu o tom, co služba u Vojenské policie obnáší. Znali jsme se před svatbou pět let a bydlet jsme spolu začali dva roky před svatbou. Původně jsme si plánovali, že by jsme si mohli zařídit misi společně a vše bylo na dobré cestě, ale v roce 2005, kdy jsme měli být do mise vysláni, manželka neplánovaně otěhotněla. Vzali jsme se ještě před mým odjezdem do mise, už kvůli dítěti, které se mělo narodit v době, kdy budu pryč.

Nástup do mise jsem měl na konci roku 2005 a termín narození potomka byl v lednu 2006. Před misí jsem měl měsíční soustředěnou přípravu, takže jsem se domů moc nedostal. Skoro veškeré zařizování kolem narození dítěte zůstalo na manželce a jejích rodičích.

Přestože jsem jel do mise původně na čtyři měsíce, tak s přípravou a následným prodloužením mise z důvodů předání úkolů další rotaci, se naše odloučení protáhlo téměř na půl roku.

Když jsem se vrátil z mise, byly dceři téměř tři měsíce a manželka měla zaběhnutou domácnost, bohužel beze mě. Po návratu jsem si připadal značně odstrčený, skoro jako bych překážel. Chvílemi jsem se přistihl, že snad žárlím na dcerku, které manželka věnovala veškerou svou pozornost. Nicméně jsem se s tím snažil vyrovnat a pomáhat kde se dalo.

S manželkou jsme si ale přestali rozumět. Nehádali jsme se, ale náš vztah celkově ochladl. Nevím, jestli to bylo tím, že bylo kolem malé tolik starostí.

Bohužel došlo k tomu, že jsme se sobě se ženou natolik odcizili, že jsme se nakonec dohodli na rozvodu“.

Žena : věk 30 let, u AČR a VP od roku 1998, z manželství dcera.

Z rozhovoru : „ S bývalým manželem jsem se seznámila u Vojenské policie v roce 2000, od roku 2003 jsme spolu žili ve společné domácnosti. Zahraniční misi jsme plánovali společně. Do manželství jsme zatím vstoupit nechtěli.

Misi jsme si naplánovali na konec roku 2005 a vše vycházelo. V květnu 2005 jsem ale neočekávaně otěhotněla, tak bylo jasné, že na misi mohu

zapomenout. Dítě jsme tehdy ještě s přítelem chtěli, i když jsme ho plánovali později. Ke konci roku, ještě před manželovým nástupem do mise, jsme se vzali.

Problémy ve vztahu začaly však krátce po svatbě. Potřebovala jsem pro miminko zařídit a sehnat spoustu věcí, manžel zařizoval misi. Chápala jsem sice jeho starosti s přípravou na odlet do mise, ale měla jsem pocit, jako kdyby doma nebyly jiné věci k zařizování, než mise. Vše kolem malé jsem musela sehnat sama, ještě že mi pomáhali rodiče.

Po manželovo odletu jsme byli skoro v každodenním kontaktu, ale přiznám se, že jsem byla po narození dcerky někdy tak unavená, že jsem prostě neměla ani chuť s manželem mluvit. Po chvíli jsem si doma zavedla určitý řád, s ohledem na miminko. Musela jsem mít prakticky vše časově naplánované, abych zvládala celodenní (a celonoční) shon kolem malé i kolem domácnosti.

Když se manžel vrátil z mise, přibyla mi starost navíc. Byla to starost o manžela. Ať už se to týkalo jídla na víkendy, nebo jen dohady ohledně trávení volného času. Zvykla jsem si s malou chodit na delší procházky i o víkendech, ale připadalo mi, že manžel v misi nějak zlenivěl. Když jsem si chtěla odpočinout, tak jsem před tím musela vše kolem malé nachystat a připravit, abych se nemusela bát, že muž na něco zapomene. Byla jsem pak natolik unavená, že jsem byla vděčná za každou volnější chvíli. Měla jsem pocit, že se mi z mise vrátilo druhé, už trochu větší, dítě, o které se musím postarat.

Časem se sice vše trochu srovnalo, ale za tu dobu jsme se s manželem natolik odcizili, že jsme jako jediné východisko viděli rozchod.“

4. pár

Muž : věk 37 let, u AČR slouží 16 let, stejně tak u Vojenské policie. Ženatý od roku 1996, manželství trvalo 12 let. Z manželství má dvě děti, syna ve věku 10 a dceru ve věku 8 let. Mise v Iráku v délce trvání 4 měsíců. Rozvod 7 měsíců po návratu z mise.

Před nástupem do mise v Iráku sloužil v místě bydliště. Většinu volného času trávil doma s rodinou, starost o výchovu dětí, či domácí práce byly pro něj samozřejmostí.

Z rozhovoru : „ S manželkou jsem se potkal v době, kdy jsem nastoupil do Armády. Po čase se ke mně nastěhovala a dva roky nato, jsme se vzali. Sloužil jsem v místě bydliště, takže jsem doma zařizoval běžné věci související s chodem domácnosti. Staral jsem se o údržbu bytu i o jednání na úřadech či v bance. V roce 1998 se nám narodil syn a dva roky na to dcera. Doma probíhalo vše bez problémů, žádné krize se nekonaly. Do zahraniční mise jsem byl vyslán v roce 2007, rotoval jsem na jaře. Před vysláním do mise, jsem tuto situaci konzultoval s manželkou. Osobně se mi do mise nechtělo, ale musel jsem. Nakonec jsme se s manželkou s touto situací smířili, navíc finanční stránka, spojená s misí, byla lákavá.

Před nástupem do mise jsem byl na měsíčním výcviku, ale to se dalo zvládnout. Býval jsem doma alespoň na víkendy. Po odletu jsem manželce často psal i telefonoval. Řešili jsme spolu spoustu věcí po telefonu, ale postupem času jakoby jsme si neměli co říct. Žena byla při našich hovorech stále unavená, pořád si na něco stěžovala. Postupně se naše hovory zkracovali až jsem nakonec prakticky komunikoval jen s dětmi. Omlouval jsem si to tím, že má manželka spoustu starostí.

Myslel jsem si, že se po mém návratu vše vrátí do starých kolejí, ale měl jsem pocit, že manželce spíš překážím. Kdykoli jsem se nabídl, že něco zařídím, tak jí to nebylo dost dobré. Vše, jak se zdálo, uměla lépe. Začali jsme se kvůli tomu hádat. Říkala, že když si skoro půl roku měla zařizovat vše kolem domácnosti a dětí sama, že se jí do toho nemám teď plést. Připadal jsem si jako páté kolo u vozu. Naše hádky se stupňovaly, až nakonec vyvrcholily rozchodem.“

Žena : věk 33 let.

Z rozhovoru : „ Manžela jsem poznala ještě v době, kdy jsem chodila na střední školu. Po maturitě jsem se k němu nastěhovala a po dalších dvou letech společného soužití jsme se vzali. Protože manžel sloužil v místě bydliště, zařizoval spoustu věcí kolem domácnosti i financí. O misi jsme vůbec neuvažovali, ale nakonec manžel přišel s tím, že nejsou lidi a že musí do mise na čtyři měsíce. Nebyla jsem ráda, ale nedalo se nic dělat.

Po jeho odletu jsem si musela najít způsob, jak zvládat i věci, o které se staral před odletem on. Po čase jsem si na vše zvykla a vše v klidu a pohodě zvládala. Děti byly spokojené a doma vše probíhalo bez křiku a bez hádek. Zdálo se mi vše takové klidnější bez manžela.

Po příletu muže z mise, chtěl zase vše organizovat, ale mě to prostě už nevyhovovalo. Vše před tím fungovalo i bez něj a mě se zkrátka nechtělo nic měnit. Začali jsme se hádat postupně i kvůli maličkostem a já si uvědomovala, že když byl manžel pryč, tak mi bylo snad i lépe. Nakonec jsme se dohodli na rozvodu.“

5. pár

Žena : věk 27 let, u AČR slouží 6 let, celou dobu u Vojenské policie .Vdaná od roku 2000, manželství trvalo 3 roky. Manželství bylo bezdětné. Mise v Iráku v roce 2003 v délce trvání 4. měsíců. Rozvod 4 měsíce po návratu z mise.

Z rozhovoru : „ S manželem jsem se poznala v roce 1998 a po dvou letech jsme se vzali. Do Armády jsem vstoupila v roce 2002 na administrativní funkci a když se mi naskytla možnost účastnit se zahraniční mise, tak jsem byla moc ráda. Vdával jsem se mladá a s manželem jsme už delší dobu měli spoustu rozepří. Vadilo mu už to, že jsem nastoupila do Armády a chtěla dělat kariéru profesionálního vojáka. Navíc mu asi vadilo i to, že jsem měla větší výplatu, než on. Nástup do mise jsem brala jako takové odpočinutí od hádek a výčitek doma.

Do mise jsem odlétala na jaře 2003. Nejdříve jsme si s bývalým manželem často telefonovali i psali, ale byl často protivný. Pořád žárlil, že si u Armády najdu někoho jiného a teď když jsem nebyla doma, se jeho žárlivé výčitky stupňovali. A nakonec mě to jeho žárlení dohnalo tak daleko, že jsem se v misi sblížila s kolegou od Vojenské policie. Bylo mi s ním hezky, mohla jsem si s ním povídat o čemkoli a před návratem z mise jsem si uvědomila, že jsem se do něj zamilovala.

Prakticky ihned po návratu z mise jsem zažádala o rozvod.“

Muž : věk 29 let

Z rozhovoru : „, Oženil jsem se v roce 2000 po dvouleté známosti. Byla to velká láska a myslel jsem si tehdy, že je to na celý život. Jenže po čase nastoupila manželka do Armády i přes to, že jsem byl zásadně proti. Nelíbí se mi, když ženy slouží v armádě jako profesionální vojačky. Bývalá manželka je velice pohledná a já prostě žárlím. O ruku jsem jí vlastně požádal taky z toho důvodu, abych si jí udržel. Přesto, jsem se s její službou u Armády jakž takž vyrovnal.

Když mi oznámila, že pojedou do mise, tak jsem jí rovnou řekl, že je to začátek konce našeho manželství. Přesto ale odjela. Volali jsme si dost často, psali jsme si, ale pak se začala vymlouvat, že má hodně práce a naše komunikace se zúžila na e-maily o pár řádkách. Myslel jsem si, že si našla jiného, ale na moje otázky na toto téma prakticky nereagovala.

Po návratu bývalé manželky z mise, jsme se prakticky ještě na letišti pohádali. Řekl jsem jí, že pokud je jí lépe s kolegama, tak ať si u nich zůstane. Naše hádky po jejím návratu trvaly jen pár dní, než mi oznámila, že podala žádost o rozvod.“

6. pár

Muž : věk 36 let, u AČR slouží 22let (střední vojenská škola), u Vojenské policie 16 let. Dvakrát rozvedený. Podruhé ženatý od roku 1996, manželství

trvalo 9 let. Z manželství má dvě děti, dceru ve věku 12 let a syna ve věku 9 let. Mise v Kosovu v délce trvání 6 měsíců. Rozvod 6 měsíců po návratu z mise.

Z rozhovoru : „ Ve čtrnácti letech jsem nastoupil na střední vojenskou školu, kde jsem poznal svou první ženu. Tu jsem si vzal velice brzy po maturitě, ale vzhledem k tomu, že jsem nastoupil do služby daleko od místa bydliště, kde ona zůstala, tak naše manželství dlouho nevydrželo. Rozvedli jsme se necelý rok po svatbě.

K Vojenské policii jsem nastoupil v roce 1992 a v místě mé služby jsem poznal svou druhou ženu. Pracovala u Armády jako občanský zaměstnanec na Vojenském finančním úřadu. Žili jsme spolu necelé tři roky a po té, co otěhotněla, tak jsme se vzali. Manželka věděla, co služba u Armády obnáší a tak naše manželství probíhalo naprosto bez problémů. V roce 2004 jsem byl vyslán do zahraniční mise v Kosovu. Záležitost s vysláním do mise jsem s manželkou probíral, ale oběma nám bylo již dříve jasné, že se misi nevyhnu. Nakonec jsme přivítali i finanční posílení našeho konta. Misi předcházel měsíční intenzivní výcvik a tak jsem nakonec nebyl doma více než sedm měsíců.

V průběhu mise jsme byli s manželkou prakticky v každodenním kontaktu, tedy alespoň první dva měsíce. Vzhledem k mému časovému vytížení i manželčiným starostem o domácnost, se naše telefonáty a e-maily postupně omezili pouze na základní informace o rodině. Později jsem telefonoval hlavně s dětmi. Zjistil jsem, že je ke konci mé mise, hlídá čím dál častěji tchyně. Nepřikládá jsem tomu velkou váhu, myslel jsem si že si jen žena potřebuje trochu odpočinout, zajít k holiči či na kosmetiku. Chápal jsem to. Nejsem nijak zvlášť žárlivý a tak mě ani nenapadlo, že by si za dobu mé nepřítomnosti, manželka našla někoho jiného. Navíc čas v misi utíká rychleji než doma, tak mi ani nepřipadalo, že jsem pryč tak dlouho.

Zhruba dva měsíce po návratu z mise se mi manželka přiznala, že někoho má a že se chce dát rozvést. Když jsem zjistil, že to myslí opravdu vážně, tak jsem ani neprotestoval, nechtěl jsem být ženatý jen kvůli dětem. Na veškerém

vypořádání jsme se s bývalou ženou v klidu dohodli a tak se rozvodové řízení ani nějak moc neprodlužovalo. S dětmi se stýkám dost často a tak se mohu alespoň částečně podílet na jejich výchově.“

Žena : věk 34 let.

Z rozhovoru : „ U Armády jsem zaměstnaná od roku 1993 na Vojenském regionálním finančním úřadu. Manžela jsem poznala v zaměstnání, pracoval ve stejných kasárnách jako já. Byl už rozvedený, ale to mi nevadilo. Žili jsme spolu téměř tři roky a poté, co jsem otěhotněla, jsme se vzali.

Naše manželství bylo harmonické, manžel se o rodinu staral a pomáhal mi. Věděli jsme, že je jen otázkou času, než bude vyslán do zahraničí a tak jsem na tuto situaci byla připravena. Tedy, alespoň jsem si to myslela. Finanční podmínky v misích jsem znala dobře a odloučení mi tenkrát nepřipadalo tak dlouhé.

Když manžel nastoupil do mise, bylo dětem osm a pět let a byli jsme spolu už vlastně jedenáct let. S bývalým manželem jsme byli často v kontaktu, ale postupem času jsem pro něj neměla vlastně žádné novinky z domova. Asi po třech měsících jsem se cítila dost osamělá, takže jsem ráda přijala pozvání svého kolegy na kávu. Krásně se mi s ním povídalo a nakonec jsem přijala další pozvání na večeři a pak i na večer při tanci. Zase po dlouhé době jsem cítila, že o mě má někdo zájem, že někoho zajímají mé problémy a starosti. Netrvalo to dlouho a já se do kolegy zamilovala.

Nejdříve jsem si myslela, že je to krátkodobé poblouznění a tak jsem se to snažila před bývalým manželem skrývat, ale asi dva měsíce po jeho návratu z mise, jsem mu vše řekla. Na podmínkách rozvodu jsme se dohodli a v současné době jsme vlastně přáteli.

Důvod našeho rozchodu vidím v ochladnutí našeho vztahu vlastně ještě před manželovo nástupem do mise. Dlouhodobé odloučení pak vlastně jen potvrdilo, že si nebudeme chybět, že nám každému zvlášť bude lépe.“

7. pár

Muž : věk 29 let, u AČR slouží 10 let, stejně tak u Vojenské policie. Ženatý od roku 2003, manželství trvalo 3 roky. Z manželství má syna ve věku 4 roky. Mise v Kosovu v délce trvání 6 měsíců. Rozvod 5 měsíců po návratu z mise.

Z rozhovoru : „ S manželkou jsme se vzali po čtyřměsíční známosti v roce 2003, když neplánovaně otěhotněla. O přerušení těhotenství nechtěla ani slyšet, i když jsem říkal, že na rodičovství nejsem připravený. Kluk se narodil v březnu 2004. V manželství nám to vcelku klapalo. Hodně nám pomáhali rodiče, protože jsem kvůli službě nebyl moc často doma.

Do mise jsem byl vyslán v roce 2005 a to na šest měsíců. Manželce se to sice moc nelíbilo, klukovi byl jen jeden rok, ale peníze jsme docela potřebovali a tak nakonec souhlasila.

Měsíc před nástupem do mise jsem měl intenzivní výcvik a tak jsem doma taky moc nebyl. Takže spolu s misí, jsem nebyl doma víc jak sedm měsíců.

V misi jsem plnil spoustu úkolů, takže jsem neměl moc času volat domů. Věděl jsem, že manželce pomůžou moji i její rodiče, takže jsem o ní ani o syna neměl starost. Domů jsem volal asi tak dvakrát týdně, abych věděl, že je vše v pořádku.

V Kosovu jsem se seznámil s jednou vojačkou, která byla ve stejném kontingentu jako já. Vídali jsme se denně a nakonec jsme spolu začali chodit. Manželku jsem si vlastně bral jen kvůli klukovi, ale s tím se vídám stejně.

S přítelkyní jsem v současné době přes dva roky a rozumíme si.“

Žena : věk 27 let.

Z rozhovoru : „ S manželem jsme se vzali po velice krátké známosti, prakticky jen proto, že jsem neplánovaně otěhotněla. Naše manželství byl už od začátku omyl. S klukem mi museli z počátku pomáhat rodiče, jinak bych to asi nezvládla. Bývalý manžel byl pořád pryč, buď měl výcvik, nebo nějaký kurz a doma byl opravdu málo. Když mi oznámil, že je vyslaný do zahraniční mise, tak mi to

nakonec vlastně ani nevadilo. Doma tejně moc nebyl a nějaké peníze navíc se hodily.

Když byl manžel v misi, tak jsme si občas zavolali, nebo napsali e-mail, ale říkal že má hodně práce a já se tady točila kolem malého, takže jsem taky neměla moc času.

Po jeho návratu mi oznámil, že v misi začal chodit s kolegyní. Nechápala jsem jak může opustit kluka, ale nakonec jsem se smířila s osudem a při rozvodu jsem nedělala problémy.

V současné době se s bývalým manželem vídáme, kluka si bere občas na víkendy. Já si našla hodného přítele, se kterým jsem skoro rok a pomalu začínáme uvažovat o svatbě.“

4. 6. Analýza rozhovorů

Cílem této analýzy je názorně popsat zkoumaný fenomén a následně pochopit významy, které účastníci přisuzují dané zkušenosti. V popisu významu zkušenosti pro celou výše uvedenou skupinu jedinců, se snažím reflektovat dosavadní poznatky a zkušenosti, získané stykem s účastníky během sběru dat.

Společným jmenovatelem všech účastníků je nejen služba v Armádě, resp. u Vojenské policie, ale především vzájemné dlouhodobé odloučení s partnerem bez možnosti osobního kontaktu. Délka odloučení byla ve všech případech minimálně čtyři měsíce. Za takto relativně dlouhou dobu dochází u většiny osob k novým návykům a k vytvoření určitých postupů nutných ke zvládnání běžných životních situací. Samozřejmě se tímto dotýkám především partnerů příslušníků Vojenské policie, kteří musí ve větší či menší míře převzít úkoly a povinnosti chybějícího partnera. Každý z lidí si, při adaptaci na nové situace a prostředí, vytváří určité stereotypy v chování. Ty jim pomáhají již bez větších problémů a skoro bezmyšlenkovitě řešit běžné životní situace.

Každý z nás se může zamyslet nad svým běžným dnem. Pokud by jsme si chronologicky zapisovali činnosti vykonávané během všedního dne tak zjistíme, že většina činností které vykonáváme jsou automatické a pravidelně se opakující. Dochází tak ke stereotypu. Nyní stojí za úvahu zaměřit se na takový den po přestěhování do jiné domácnosti, či po nastěhování nového člena domácnosti. Po takovéto změně dochází u každého ke změně návyků, k upravení každodenní činnosti tak aby byla v souladu s vlastními potřebami i potřebami druhého. Nemusí se však jednat o změny příliš výrazné. Ty přichází především po narození dítěte, které je závislé na rodičích. Příchod dětí je velikou radostí, která zprvu pomáhá zvládat nové povinnosti. Ve většině manželství se o tyto nové povinnosti oba partneři podělí. Jedná se vcelku o běžné úkoly spojené s nakupováním, úklidem, či s výchovou.

Postupem času i zde dochází k přizpůsobení se vzniklé situaci a k určitému zevšednění či stereotypům. Každý z partnerů postupně přijme svou úlohu v rodině a život najede do určitých kolejí.

Odchodem jednoho z partnerů dochází k přesunutí jeho úkolů na toho, který zůstává doma. Už to je zátěž, se kterou se musí vyrovnat. Jenže prakticky ve chvíli, kdy si tento vytvoří určité návyky, tak dochází k návratu chybějícího člena domácnosti a tím k další změně. Taková změna je samozřejmě velkou psychickou zátěží a záleží na obou partnerech, jak se s tím vyrovnají. Ve většině případů dochází ke vzniku konfliktních situací. Potom je otázkou, zda se partneři shodnou na nějakém kompromisním řešení situace, či zda nechají konflikt vystupňovat a narušit tím základ partnerského vztahu.

4. 6. 1. Společné znaky účastníků výzkumu

V této části své práce bych hlubší analýzou rozhovorů s účastníky vybral společné znaky s ohledem na zkoumaný fenomén.

4. 6. 2. Společné znaky příslušníků Vojenské policie

Všichni příslušníci Vojenské policie, kteří se účastnili rozhovorů, sloužili před odchodem do zahraniční mise v místě svého trvalého bydliště, případně denně dojížděli do místa služebního zařazení. I když je služba u Vojenské policie velmi časově náročná a často spojená i s několikedenními služebními cestami, tak lze za společný znak všech účastníků považovat prakticky každodenní společné soužití se svým partnerem.

Odloučení ve vztahu zde prakticky nastává ještě před odcestováním na zahraniční misi. Několikatýdenní náročný výcvik a starosti se zařizováním jak služebních tak i osobních záležitostí v době nepřítomnosti v republice, s sebou nesou velké nároky na čas každého Vojenského policisty. Již v této době se pak můžeme setkat s určitými znaky konfliktů mezi partnery a to především díky časové tísní.

Z vybraných částí rozhovorů pak vyplývá, že každodenní telefonický či elektronický kontakt s rodinou či partnerem, není považován za dostatečný. Po prvních telefonátech a e-mailech dochází i v misi ke zevšednění každodenních náročných úkolů a Vojenský policista pak nemá vlastně o čem psát. Postupně dochází k předávání informací pouze o tom, že se nic zvláštního neděje a že je vše v pořádku. Účastník mise si odvykne od řešení problémů doma v České republice.

Po návratu domů, bývá Vojenský policista plný dojmů z účasti v misi a málokdy si uvědomí, že rodina ani tak neočekává vyprávění historek, ale především návrat partnera případně otce se vším všudy. Vojenský policista se pak často setkává s nepochopením a považuje jednání svých blízkých jako jakousi křivdu. On je přece ten, kdo „bojoval“ v zahraničí, on je ten co přivezl peníze, on je tím kolem kterého by se měl točit svět. Často již nevidí starosti a problémy které byly, za dobu jeho nepřítomnosti, doma.

Tímto postojem a možná i malou snahou o adaptaci na domácí prostředí, dochází ke vzniku konfliktů a nedorozumění.

4. 6. 3. Společné znaky rodinných příslušníků

Všichni účastníci rozhovorů se na odcestování partnera do zahraniční mise domluvili předem. S jeho odcestováním prakticky vždy souhlasili. Nakonec, co jim také zbývalo. Většinou si partneři příslušníků Vojenské policie uvědomili, že služba v Armádě vyžaduje i plnění takovýchto úkolů, navíc jim k lehčímu rozhodování pomáhá i zlepšení finanční situace. Částka, kterou si jejich partner v misi vydělá, není sice nijak závratná, přesto se však jedná o příjemné zlepšení rodinného rozpočtu. Myslím si, že peníze v těchto případech hrají jednu z rozhodujících rolí. Zvláště v době, kdy si mladé rodiny berou hypotéky na domy, leasingy na auta a půjčky na zařízení domácnosti.

Po odjezdu rodinného příslušníka jim pak nezbývalo, než se postarat o chod celé domácnosti, ale to většinou brali jako samozřejmost. Jenže pak si zavedli svůj systém a po návratu partnera se těžko vyrovnávali se změnami. V kombinaci s výše uvedenými pocity příslušníků Vojenské policie, na sebe větší konflikty nenechaly dlouho čekat až vše vyústilo k rozchodu.

4. 6. 4. Shrnutí analýzy

Z analýzy všech rozhovorů účastníků je patrné, že hlavní příčinou rozpadu partnerského vztahu u zkoumaného vzorku, není ani tak dlouhodobé odloučení, ale především nepřípravenost na změny, které nastanou po návratu ze zahraniční mise.

Nikdo z účastníků si při rozhodování o odcestování do zahraniční mise neuvědomil, že hlavním problémem bude především opětovná adaptace na společné soužití po návratu.

5. Navrhované změny

Provedenou kvalitativní metodou výzkumu jsem zjistil, že většina účastníků není v dostatečné míře psychicky připravena na vzájemné odloučení, především pak na opětovnou vzájemnou adaptabilitu, po návratu do vlasti.

Za velmi důležitou součást přípravy a výcviku proto považuji psychologickou přípravu zaměřenou na rodinné či partnerské vztahy, a to nejen příslušníků, ale i jejich partnerů. U příslušníků Vojenské policie bych pohovory s psychology zařadil i na období po návratu z mise, například v době lékařských vyšetření která probíhají po návratu ze zahraničí.

Závěr

Téma „ Problematika adaptability příslušníků Vojenské policie vysílaných do zahraničních misí“ jsem si vybral proto, že jako příslušník Vojenské policie se často setkávám s fenoménem rozvodovosti svých kolegů po návratu z mise. Z tohoto důvodu jsem jako podtitul své práce uvedl „Odloučení z důvodu absolvování zahraniční mise a jeho vliv na partnerské vztahy“. Proto se ve své práci zabírám především značnou psychickou zátěží a adaptací na partnerský vztah po návratu ze zahraniční mise. Poznat tuto zátěž a snažit se jí předejít je důležité z hlediska úspěchu dalších případných misí, nejen kvůli vojákům samotným ale i kvůli jejich rodinám a rodinnému zázemí. Myslím si, že tato problematika se týká nejen příslušníků Vojenské policie, ale všech vojáků Armády České republiky vysílaných do zahraničních misí.

Ze statistik vyplývá, že zahraniční misi opakovaně absolvovalo 48% ze všech příslušníků Vojenské policie. Aktuální počet rozvedených příslušníků Vojenské policie činí 7 %, celková rozvodovost však činí 32 %. Z uvedených 32 % příslušníků, kteří prošli rozvodovým řízením jich bylo 82 % v zahraničních misích.

Jako příslušník Vojenské policie sloužím již od počátku jejího vzniku. Službu u Vojenské policie jsem začal v dubnu roku 1992 a za tu dlouhou řadu let jsem se setkal s velkým počtem kolegů, kteří se účastnili zahraničních operací. Poznal a nejen s kolegy, ale měl jsem v mnohých případech možnost poznat i jejich rodiny, včetně dětí. Mohl jsem nahlédnout i do jejich partnerských vztahů a v mnohých případech jsem bohužel byl i nechtěným svědkem krizí či rozpadů partnerských vztahů. Často jsem pak z úst svých kolegů a přátel slýchal slova „kdybych nebyl tak dlouho pryč, ...“.

Cílem výzkumné části mé práce bylo získat informace o tom, jaká může být souvislost mezi partnerskými vztahy a zátěží příslušníka Vojenské policie v průběhu a po návratu ze zahraniční mise.

Pro účely empirické části diplomové práce jsem zvolil kvalitativní metody výzkumu, konkrétně pak neformální rozhovor.

Fenomenologický rozhovor jsem zvolil zejména z toho důvodu, že jsem se snažil prozkoumat význam prožité zkušenosti jedince a porozumět mu. Pokusil jsem se studovaný fenomén co nejvhodněji zachytit a porozumět zkušenostem účastníků samozřejmě i z toho důvodu, že tento fenomén není prozatím dostatečně prozkoumán.

Za fenomén, jsem si vybral zkušenost s prožitým odloučením vlivem vyslání do zahraniční mise a následnou partnerskou krizí, završenou rozpadem vztahu. Tento fenomén jsem zkoumal nejen z pohledu příslušníka Vojenské policie vyslaného do zahraniční mise, ale i z pohledu partnera, který se s odloučením musel vyrovnávat zde, v České republice.

Pro účely empirické části diplomové práce jsem zvolil kvalitativní metody výzkumu, konkrétně pak fenomenologický přístup, formou neformálního rozhovoru s účastníky výzkumu. Neformální rozhovor především zohledňuje individuální rozdíly a změny situace. Otázky mohou být individualizovány, aby se dosáhlo hloubkové komunikace a využilo se prostředí a situace a aby se posílila konkrétnost a bezprostřednost rozhovoru.

Vzhledem k počtu respondentů a časové náročnosti výzkumu jsem se již v prvním rozhovoru snažil zjistit konkrétní detaily a zkušenosti vzniklé ve vztahu jak v průběhu zahraniční mise příslušníka, tak po jeho návratu zpět.

V opakovaném rozhovoru jsem si v několika případech chtěl ujistit již získané informace a zároveň jsem se pokusil zjistit a především pochopit citové vazby jednotlivých respondentů na odloučení od partnera.

Cílem analýzy rozhovorů bylo názorně popsat zkoumaný fenomén a následně pochopit významy, které účastníci přisuzují dané zkušenosti. V popisu významu zkušenosti pro celou výše uvedenou skupinu jedinců, se snažím reflektovat dosavadní poznatky a zkušenosti, získané stykem s účastníky během sběru dat.

Společným jmenovatelem všech účastníků je nejen služba v Armádě, resp. u Vojenské policie, ale především vzájemné dlouhodobé odloučení s partnerem bez možnosti osobního kontaktu. Délka odloučení byla ve všech případech minimálně čtyři měsíce. Za takto relativně dlouhou dobu dochází u většiny osob k novým návykům a k vytvoření určitých postupů nutných ke zvládnutí běžných životních situací. Samozřejmě se tímto dotýkám především partnerů příslušníků Vojenské policie, kteří musí ve větší či menší míře převzít úkoly a povinnosti chybějícího partnera. Každý z lidí si, při adaptaci na nové situace a prostředí, vytváří určité stereotypy v chování. Ty jim pomáhají již bez větších problémů a skoro bezmyšlenkovitě řešit běžné životní situace. Odchodem partnera dochází k přesunutí jeho úkolů na toho, který zůstává doma. Už to je zátěž, se kterou se musí vyrovnat. Jenže prakticky ve chvíli, kdy si jedinec vytvoří určité návyky, tak dochází k návratu chybějícího člena domácnosti a tím k další změně. Taková změna je samozřejmě velkou psychickou zátěží a záleží na obou partnerech, jak se s tím vyrovnají.

Vojenský policista bývá po návratu ze zahraniční mise plný dojmů z účasti v misi a málokdy si uvědomí, že rodina ani tak neočekává vyprávění historek, ale především návrat partnera případně otce se vším všudy. Vojenský policista se pak často setkává s nepochopením a považuje jednání svých blízkých jako

jakousi křivdu. On je přece ten, kdo „bojoval“ v zahraničí, on je ten co přivezl peníze, on je tím kolem kterého by se měl točit svět. Často již nevidí starosti a problémy které byly, za dobu jeho nepřítomnosti, doma.

Ve většině případů dochází ke vzniku konfliktních situací. Potom je otázkou, zda se partneři shodnou ne nějakém kompromisním řešení situace, či zda nechají konflikt vystupňovat a narušit tím základ partnerského vztahu.

Z analýzy všech rozhovorů účastníků je patrné, že hlavní příčinou rozpadu partnerského vztahu u zkoumaného vzorku, není ani tak dlouhodobé odloučení, ale především nepřipravenost na změny, které nastanou po návratu ze zahraniční mise.

Nikdo z účastníků si při rozhodování o odcestování do zahraniční mise neuvědomil, že hlavním problémem bude především opětovná adaptace na společné soužití po návratu. Za velmi důležitou součást přípravy a výcviku proto považují psychologickou přípravu zaměřenou na rodinné či partnerské vztahy nejen příslušníků Vojenské policie či Armády ČR, ale i jejich partnerů.

Seznam použité literatury :

- GEIST, B.: Sociologický slovník, Victoria Publishing 1992. ISBN 80-5641-421-3
- HendL, J.: Kvalitativní výzkum, základní metody a aplikace, Praha, Portál 2005. ISBN 80-7367-040-2
- Hewstone, M., Stroebe, W.: Sociální psychologie, Praha, Portál 2006. ISBN 80-7367-092-5
- Hroník, F.: Nezdolnost, Praha, MS, 27, 1997.
- Kebza V., Šolcová I.: Hlavní koncepce psychické odolnosti, Československá psychologie, 52, 1, 2008. ISSN 009-062X
- Kebza, V., Šolcová, I.: Komunikace a stres, Praha, Státní zdrav. ústav 2004. ISBN 80-7071-246-5
- Kebza, V., Šolcová, I.: Rozdíly v úrovni a struktuře osobnostní odolnosti ("hardiness") u vzorku americké a české populace, Čs. Psychologie 40, 6, 1996. ISSN 009-062X
- Kebza, V., Šolcová, I.: Sociální opora jako významný protektivní faktor, Československá psychologie, 43, 1, 1999. ISSN 009-062X
- Král, P. : Návrat z mise, Praha, ÚVN, 2006.
- Marek, V.: Mise představují zátěž, Praha, A report, MO-AVIS 11/2008.
- Nový, M.: Modely psychické zátěže v mírových misích, Vojenské rozhledy, MO-AVIS, Praha, 2, 2007. ISSN 1210-3292
- Rheinwaldová, E. : Dejte sbohem distresu, Praha, Scarabeus 1995. ISBN 80-85901-07-02
- Veltrubská, I., Chamoutová, K.: Duševní zdraví, Praha, PEF-ČZU 1998. ISBN 80-213-0456-1

WWW stránky :

<http://www.army.cz>

<http://www.czso.cz/csu/>

Seznam příloh :

1. Tabulka – statistika celkových počtů osob v zahraničních operacích
2. Tabulka výběru respondentů
3. Seznam otázek pro respondenty

Statistika celkových počtů osob v zahraničních operacích / službě v zahraničí

	Mise																			
	7. polní nemocnice (7. pn)	European United Force (EUFOR)	Field Hospital and Nuclear, Biological and Chemical Team (FH and NBCT ISAF)	Implementation Force (IFOR)	International Security Assistance Force (ISAF)	Kosovo Force (KFOR)	Multinational Forces in Iraq (MNF-I)	Operation Enduring Freedom (ENDURING FREEDOM)	Operation Essential Harvest (ESSENTIAL HARVEST)	Operation Uruzgan (URUZGAN ISAF)	Provincial Reconstruction Team Fayzabad (PRT-F ISAF)	Provincial Reconstruction Team Logar (PRT-L ISAF)	Příslušníci mezinárodních štábů NATO a vojenské diplomacie v zahraničí	Special Operations Group (SOG ISAF)	Stabilisation Force (SFOR)	United Nations Guards Contingent in Iraq (UNGCI)	United Nations Observers Mission in Georgia (UNOMIG)	United Nations Protection Force (UNPROFOR)	Zabezpečení bezpečnosti OH a paralympiády (DISTINGUISHED GAMES)	Celkem
<i>Velitelství Vojenské policie Stará Boleslav</i>	7	4	1	2	6	47	133	9	1		1	4			39			4		258
<i>Velitelství Vojenské policie Olomouc</i>	6	3	5		3	39	165	6	1		2		1	5	17					253
<i>Velitelství Vojenské policie Tábor</i>	8		1	6	3	57	146	3		2			3	1	28			15		273
<i>Hlavní velitelství Vojenské policie</i>	3		1	1	2	14	61	2			1	1		2	32	1		4		125
<i>Velitelství ochranné služby Vojenské policie</i>	15	1	7	1	5	65	157	3	1		2	6	3	4	28		1	8	1	308
<i>Útvar speciálních operací Vojenské policie</i>	18			2	2	55	33	3	1		1			66	14			1		196
Celkem	57	8	15	12	21	277	695	26	4	2	7	11	7	78	158	1	1	32	1	1 413

TABULKA VÝBĚRU RESPONDENTŮ - PŘEHLED

pár č.	u VP	rok narození	věk	v AČR	u VP	let v AČR	let u VP	délka mise (més.)	mise ukončena v roce	rok narození partnera/ky	věk	sňatek v roce	rozvod v roce	manželství trvalo (let)	měsíců od ukončení mise do rozvodu	počet dětí	poznámka
1	muž	1966	42	1986	1992	22	16	12	2001	1968	40	1988	2003	15	6	2	
2	žena	1976	32	1998	1998	10	10	6	2005	1974	34	2000	2005	5	3	0	
3	muž	1976	32	1991	1995	17	13	4	2006	1978	30	2005	2007	2	8	1	2x rozv.
4	muž	1971	37	1992	1992	16	16	4	2007	1975	33	1996	2008	12	7	2	
5	žena	1981	27	2002	2002	6	6	4	2003	1979	29	2000	2003	3	4	0	
6	muž	1972	36	1986	1992	22	16	6	2005	1974	34	1996	2005	9	6	2	2x rozv.
7	muž	1978	30	1998	1998	10	10	6	2005	1981	27	2003	2006	3	5	1	
průměry			33,71			14,71	12,43	6,00			32,43			7,00	5,57		

Seznam otázek pro respondenty

Pro příslušníky VP - účastníky zahraničních misí :

Statistické údaje :

1. Pohlaví
2. Věk
3. Stav - bez partnera
- ženatý od roku
- rozvedený od roku
- dlouhodobý partnerský vztah od roku
4. Počet dětí (případně jejich věk)
5. U AČR od roku
6. U VP od roku
7. Počet absolvovaných misí
8. Mise absolvovány v letech + délka trvání

Volné vyprávění:

9. Ovlivnila účast v zahraniční misi Váš partnerský život v době odloučení od partnera ?
10. Jakým způsobem ?
11. Ovlivnila účast v zahraniční misi Váš partnerský život po návratu z mise ?
12. Jakým způsobem ?
13. Proč došlo k rozchodu ?

Pro rodinné příslušníky :

Statistické údaje :

1. Pohlaví
2. Věk
3. Počet dětí (případně jejich věk)
4. Počet misí absolvovaných partnerem
5. Mise absolvovány v letech + délka trvání

Volné vyprávění:

6. Ovlivnila účast v zahraniční misi Váš partnerský život v době odloučení od partnera ?
7. Jakým způsobem ?
8. Ovlivnila účast v zahraniční misi Váš partnerský život po návratu z mise ?
9. Jakým způsobem ?
10. Proč došlo k rozchodu ?